

עֵינַי עַרְדָּ: שִׁירָה

כתב עת לשירה מטעם
החוג לשוחרי שירה

גיליון 13
דצמבר 2007

עורכת: שרית שץ
מערכת: דודי בן עמי; אריאל סימקין; עודד פלד

כח כסלו תשס"ח

כתובת המערכת: saritsz@017.net.il

כתובת אתר החוג לשוחרי שירה: <http://www.saritpoetry.co.il>

כל הזכויות שמורות לחוג לשוחרי שירה

שרית שץ	דבר העורכת
שיר: *	דנה אמיר
שיר: דיוקן עצמי (נקרופילי. בעקבות לוסיאן פרויד)	נתנאל לאור
שיר: השיר המסוכן	יעל גלברמן
2 שירים: *; תחרה ורעל	רחל אשד
2 שירים: רבקה; לבטים	רוב
שיר: יחד	רנה-לי
שיר: ספר הג'ונגל	עודד פלד
3 שירים: * * *	חוה ניסימוב
שיר: כרוניקה אסוציאטיבית של קשר ופרידה (או פואמה פרומה)	איריס שני
שיר: אימא מלבישה את בנה	יוסף עוזר
שיר: אני מעדיף את החלון על פני הדלת	אביגדור גונן
2 שירים: בחתונה – לונדון 1985; היא אוהבת לפנק אותו	אתי אור
שיר: כמוסת הזמן	חוה ורון
שיר: הר האושר	ריקי דסקל
שיר: סנטה קתרינה	שרית שץ
מאמר: קנטו – שיר טלאים	אריאל סימקין
שיר: אריאלה	נדב נח
3 פרגמנטים: פרזזה לירית מתוך "הקולר של היונה"	רבקה ירון
2 שירים: מוחרם; עוד ערב	צבי מכבי פרוש
שיר: יש לה מעיל של שתיקות עם כיסים עמוקים	ברכה רוזנפלד
2 שירים: ולפעמים; *	איטה חזן
רשימה: סוגת הסונטה ופיתוחיה	יוסי גמזו
כליל סונטות: כליל האש	יוסי גמזו
מאמר: מסע בעקבות השיר "א יידיש קינד" מאת חנה חייטין	דודי בן עמי
כתב ותרגם: אריאל סימקין - המשורר רוברט היידן; 5 שירים:	עיינן ערך תרגום
לילה, מוות, מיסיסיפי; חבצלות המים של מונה; סולדאד; שנת הילד; הרג עגלים	
אטיוד: טרף טרף	אריאל סימקין
"ונתתי תכלת בחול" – על ספר שירה חדש של פיצי' יהורם בן מאיר	דודי בן-עמי
3 שירים: תכלת; שיר; שתיים דובים	פיצי' יהורם בן מאיר
על "מסעותיו של פגסוס", ספר שירים חדש מאת מנחם פאלק	אביב עקרוני
שיר: הספר הארצי על היצורים המכונפים	מנחם פאלק
2 שירים: מכתב; פריחת הקסטוס	יוצא למסע
שיר: עיפוני האתמול	אדלינה קליין
אורה ערמוני: ראיון עם המשורר יפתח בן אהרון	על-עלי שיח
	המדור לחיפוש שירים
	קוראים כותבים
	קול קורא מאת אגודת הסופרים
	שונות

דבר העורכת

לפני שאגש לעסוק בתכולתו של גיליון מספר 13 של "עיין ערך שירה", ברצוני להודות מעומק הלב בשמי ובשם חברי למערכת, לכל מאות הקוראים ששלחו למערכת מכתבי תודה וברכה על גיליון "יום ההולדת" השנה של "עיין ערך שירה". בשל ריבוי המכתבים לא יכולתי לענות לכל אחד ואחת מכם באופן אישי, ולפיכך אני עושה זאת מעל דפי כתב העת. היו במכתביכם ברכות ואיחולים, עידוד ותמיכה, הצעות והארות ולא מעט מילות שיתוף. גם אם אינני מכירה את הפנים שמעבר למילים, אני חשה היכרות וקירבה לכל אחד מהכותבים. ועל כך תודות לכולכם. אני יכולה להבטיח בשמי ובשם עמיתי, שנמשיך לעשות כל אשר ביכולתנו להגיש לכם כתב עת איכותי לשירה, מעניין ומקורי, בו יתקיים דיאלוג בין קוראים לכותבים, בין כותבים לכותבים ובין אמנים יוצרים מתחומים שונים.

ומה בגיליון זה?

גם בגיליון זה פנים חדשות ומוכרות. כל כותב ועולמו, כל כותב וייחודו. מפגש מרתק התרחש מעל דפי "עיין ערך שירה" בין משוררת, מלחינה ומוסיקאי. תוצאות המפגש מובאות מעל דפי כתב העת. כמו-כן, אנחנו מביאים מאמר העוסק בהמשך המסע המרתק והחיפוש אחר השיר שנמצא בכיסו של פיני'לה - שירה של חנה חייטין "ילד יהודי" או "בכפר ליטאי קט". דודי ואנוכי מודים תודה עמוקה לכל מי שהאיר את עינינו וסיפק ציוני דרך למסע המרגש בעקבות השיר. מאמר נוסף העוסק בשירת הטלאים, או "שירת הקנטו" הנוגע בין היתר בנושא החם של "זכויות יוצרים". מעולם השירה הקלאסית, נכיר את סוגת "כליל הסונטות", זר של חמש עשרה סונטות הקלועות יחדיו - מבצע קשה ומסובך. ב"עיין ערך תרגום" מפגש עם המשורר האפרו-אמריקאי רוברט היידן ושיריו העוצמתיים. התבוננות בספר חדש: ספר מבחר שיריו של המשורר פיצ'י יהורם בן מאיר, ובמדור "על-עלי שיח" - ראיון עם המשורר יפתח בן אהרון. במדור לחיפוש שירים, מספר שירים המבקשים את עזרתכם ומחפשים כתובת. בשל המאמרים והשירים הרבים שרצינו להביא בפניכם, נאלצנו לדחות לחודש הבא את פרסום פרק ההמשך מתוך "חמישה פרקים ביסודות השירה" מאת לאה גולדברג, עמכם הסליחה.

אני מאחלת לכולם קריאה מהנה וחג חנוכה מואר ושמח.

שרית

דנה אמיר

א.

כל צורות האהבה מקיפות אותי עכשו.
אני פוקחת את עיני ולו כדי לנדא שהעולם עודנו כאן, בינינו.
גם השנה מצהיב הקיץ את הפריחה בעקשות שאינה מובנת
אלא לנמלים.

ב.

את נצברת לתוכי כחלל לתוך הזמן. האינסוף מנח בתוכך כעצם
פשוט כל כך, כמעט בעל שיעור. אינך חלום, אך המרחק בינינו
מלא בחשכה. רק גופך הוא בית.

ג.

כשאת נלקחת נשמטות מתוכי שנים ללא משקל. שמך הוא מלה המחליפה מלה
אחרת, אותה אין בכוחי לזכר.
אני נשברת לתוכך בעודך מים,
בעודי אור.

ד.

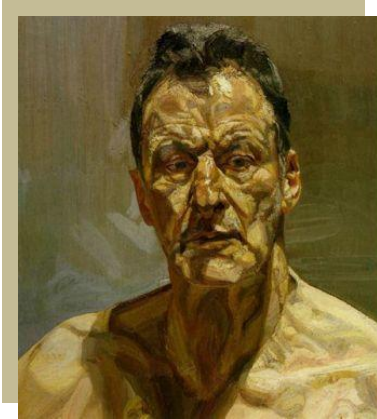
כמה בדידות יש במרוח הזעיר שבין עורך לבין פסת החלום
הכלואה בו. בפתול הנואש שבו נשאב החוץ לתוך גופך בעוד את
עוצמת את עיניך, אוצרת בתוכן מראות רחוקים
ושכחה.

מתוך הספר שיצא לאור לאחרונה "שירי איניג", הוצאת "הקיבוץ המאוחד", 2007

דנה אמיר, פסיכולוגית קלינית ומשוררת. עוסקת בפסיכותרפיה, פסיכואנליזה וחקר הספרות.
פרסמה עד כה 3 ספרי שירה. אחד מספריה זיכה אותה בפרס הארצי לשירה מטעם קרן רון אדלר.

דיוקן עצמי (נקרופילי. בעקבות לוסיאן פרויד*)

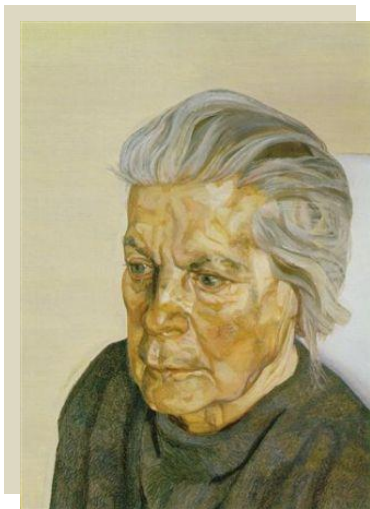
לוסיאן פרויד, "דיוקן עצמי", 1985

1. איני מתכוון לגלות רכות כלפיך.
סנטימנטליות מסכנת את יכלתי לדעת אותך
ועלולה לדלל את יחסינו.
להפכם לגרוטסקה.
אני מבקש לדעתך כגופה חיה:
נושאת כבדה בין שניה.
2. בתגובה לרחוקי הנקשה תשקעי בדכאון.**
אוכל להתקרב אליך ללא חשש פן תגלי
בי ענין כלשהו.
(גם לא שתסלחי לי.)
אתרפז בבשרך קתמים וגבשושיות-
ואת לא תבחיני.
אף לא בענין המקצועי שלי בך.
לא תשתתפי בהערצת המבקרים את ציורי.
3. בשלב הבא חשבתי, אפנים את כבד דמותך
על מנת גם את עצמי לדעת.
למרות חשדי בענין שאני מגלה
איני מעיז לנקר את עין מבטי המקצועי.

* צייר ריאליסטי (נולד: 1922), המציג את הגוף האנושי כמכלול חייתי של גושי בשר, המוכרע לחוקי הטבע. ייצוגי הבשר מעניקים לריאליזם שלו מימד אירוטי ייחודי.
** ציור דיוקני אמו ועצמו היוו אתגר לניטרליות הריאליסטית של פרויד. הראשונים, על-פי דבריו, התאפשרו לו רק בשנות דיכאונה, כשאיבדה בו כל ענין. באחרונים הוא בדרך כלל מתחכם עד

אובדן עמדתו הנייטרלית. למשל, ב"אמן בעבודתו, בבואה 1993",
הציג תחילה את הבעתו כחסרת מיקוד, אך לאחר שצולמה לקטלוג
התערוכה, שינה את מבטו והפכו לממוקד ובוהן.

William Feaver; "Life in Art", in Luxian Freud, Tate (Pub. 2002)

לוסיאן פרויד, "דיוקן האם", 1972

יעל גלברמן

השיר המסוכן

רות דגן - ציור שמן. מודל: הרקדנית עינת שמגר

הספר הזה הוא לא
פתק בבקבוק. אל תבוא להציל אותי.
אני רוצה להיות זאת שתנגן בנבל.
לפרץ לשאול ולהגיח, נושאת אהוב בזרועותי.
להסתכן בשיר, ולא לשקע:
זה יהיה תפקידו של מישהו אחר.
לצאת למטלות שהדם והאלים הטילו,
לשבר יותר מלחם. להתזרזר ראשים
ולא דמעות. בחוץ, רחוק,
בתוך שדה אדם של קטל או פרגים
מצלצלים: לחיות! למות!
להתיר קשרים באבחה אחת של חרב.
לא לחכות יפה לבטח, ממסגרת בחלון
לגלות רכס הר, אפיק בספר, ברחוב -
לא את שדי, רגלי, לבי.
אני רוצה לחצות בצות, לצוד את האנקונדה.
לא לחפש את הנחש כדי לדבר אתו
על שנויים בתפריט ארוחת הערב,
זן חדש, מדהים, של תפוחים.
לשיר, לא לפתות. שמלותי
ישנו את עולמו של מישהו אחר. כן,
אני רוצה שתאהב אותי. אבל אל תבוא
להציל אותי. אני רוצה לשיר.

מתוך הספר "אותו הנהר פעמיים", הוצאת הליקון לשירה חדשה, 2007

בגיליון "עיין ערך שירה" 12, פורסם שירה של יעל גלברמן "ובכל זאת".
טל אמיר, מהקוראות הנאמנות של "עיין ערך שירה", אהבה את השיר והלחינה
אותו.
השיר מתחיל במילים אלו:

ובכל זאת

אנחנו מאמינים בכל מי שמתקרב מספיק

טל אמיר-זמרת, שחקנית, מורה לפיתוח קול ומזה שנתיים וחצי- גם מלחינה.
ילידת ירושלים. בוגרת האקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בת"א והאקדמיה למוסיקה בפרנקפורט,
גרמניה. הופיעה בתפקיד "קוזט" במחזמר "עלובי החיים" ובהצגות נוספות בתיאטרון הקאמרי
בת"א. השתתפה בפסטיבלים שונים בארץ (עכו, ירושלים, ערד) ובפסטיבל קורט וייל בדסאו,
גרמניה. שרה עם מיטב התזמורות בארץ והופיעה שנתיים עם המלחין סשה ארגוב בכל רחבי
הארץ. הרפרטואר של טל כולל מוסיקה קלאסית-קלה, מודרנית, קברט, מחזות זמר ושירים
ישראליים. דיבבה את "סינדרלה" של וולט דיסני. שרה בדיסק מלחניו של המלחין רון ויידברג
וכעת עובדת על דיסק מלחניה למילות משוררים שונים. לאחרונה הופיעה בפסטיבל "מספרי
סיפורים" בגבעתיים ובמחזמר "גלי חום" בתיאטרון חיפה.
לימדה פיתוח קול בבית-ספר למשחק בית-צבי, בסמינר הקיבוצים ובמוסדות נוספים. כעת
מתמקדת בהוראה בבית הספר למוסיקה קלה וג'ז "רימון" ברמת השרון.

ניתן לשמוע את השיר בביצועה של טל אמיר ובליווי על הפסנתר של עשור אלקיים, אף הוא מהקוראים הנאמנים של החוג לשוחרי שירה, בקישור הזה. [ובכל זאת.](#)

מילים: יעל גלברמן.
הלחנה וביצוע: טל אמיר
פסנתר: עשור אלקיים
גיטרה בס: ניר מימון
עיבודים: עשור אלקיים וקובי ויטמן
השיר הוקלט באולפן של קובי ויטמן.

אני כמובן רווה נחת ושמחה על "שידוכים" ומפגשים בין יוצרים מתחומים שונים, המתאפשרים מעל דפי כתב העת "עיין ערך שירה". תודה לשתי היוצרות ולכל העושים במלאכה.

רחל אשד

*

"פרידה" – ציור: רחל אשד

נְעָרִים דְּקִים עוֹבְרִים בְּסֶךְ בְּרַחוּבוֹת חִלּוּמוֹתַי.
כְּמָה שֵׁיכְלָתִי לְכַבֵּשׁ אוֹתָם בְּקִצָּה מְבֹטָה,
בְּנִפְנוֹף שֵׁעָר, שֶׁעֲכָשׁוּ הוּא קְצוּץ וְנוֹטֵף שִׁיבָה,
פְּנֵי מְמַסְגְּרוֹת פְּלִדָה עֲקֻשָּׁת, קְמָטִים מְקִיפִים
אוֹתָן סָבִיב כְּסוּרְגֵי תֵּיל, דְּבָרִים שְׂאִינָם נִתְנִים לְמַחִיקָה
צָפִים וְעוֹלִים שׁוֹב וְשׁוֹב, מֵה שְׁבִשְׁגָה וּמֵה שְׁלֵא בְּשִׁגְגָה
וְהַבְּגִידָה שְׁבִיִּקְיָצָה.

תחרה ורעל

מֵאֵז נֶחְרַךְ הַבֶּשֶׁר וְהַמְּרָאנוּ, זוֹ הַתַּחֲרָה וְזֶה הַרְעֵל.
אֵינְכֶם רוֹאִים הֵיכֵן אָנִי.
מִן הַמְּקוֹם שֶׁבְּחִרְתִּי רִיסֵי נְטוּיִים לְאַחֹר בְּהֶתְקֵף אַחֲרוֹן
שֶׁל צָחוֹק מְתַגַּלְגֵּל
אוּ בְּשִׁקְט נְטוּי הַצְּוָאר, בְּטָרָם דְּנָדֵן הַפְּעֻמוֹן
לְמַרְיָה
וְהַעִיר אוֹתָהּ מִשְׁנָתָה
וְהִזְרַע הָיָה בָּהּ
יְדוּעַ,
מְחֻלָּט.

רחל אשד, משוררת וציירת, ילידת 1951, דגניה א', להורים ניצולי שואה. בוגרת הגימנסיה העברית "הרצליה" במגמה הדו-לשונית. למדה בפקולטה לאומנויות, בחוג לתיאטרון באוני' ת"א. השתלמה במשך חדשים מספר ב- Fine Art בלונדון, באקדמיה Central School of Art & Design. כמו כן למדה שנתיים צילום אומנותי ב"קמרה אובסקורה", ושנה ב"מימד לאמנות חזותית". פרסמה עד כה 4 ספרי שירה. זכתה במספר פרסים, ביניהם בפרס אקו"ם ליצירות שהוגשו בעילום שם.

מתוך "רגש הוא מותרות"
הוצאת "הקיבוץ המאוחד", 2007

רוב

רבקה

היא כָּבֵד אֵינָה צְעִירָה.
בָּאָה בְּיָמִים וְהוֹלֶכֶת בְּלִילוֹת
כְּמַכַּת יְרַח, בֵּינֹת
כְּתָלִים מְדִיפֵי צוּאָה.

פְּעַם, הִיָּתָה יָפָה וְתַמְרָה
כְּבַעֲלַת הַקִּיתוֹן
בְּצִיּוּרוֹ שֶׁל פֶּן אָבֵל,
וּפְנִיָּה נִגְהוּ מִמְנַעְמֵי הַחַיִּים.
אִישָׁה זֶה-מִזְמַן רַחֵק אֶל
גֵּן הַנְּשָׁמוֹת הָאֲבוֹדוֹת.

עֵינֶיהָ סוֹרְקוֹת אַחַת אֶת אַחוֹתָהּ,
קַעֲוֹרוֹת בְּתוֹכֶי עֲצָמָה
כְּמוֹ יִנְקוּ אוֹתָן פְּנִימָה.

וְשׁוֹב, תַּעֲלֶה עַל יְצוּעָה.
בְּמַחְפִּית תִּמְתִּיק פִּיהָ
בְּחִכּוֹן, עַד תִּגִּיעַ
שְׁלוֹהָ.

לבטים

וּלְעַת צֵאתְךָ אֶל חוּץ
כְּפֶסַע צָב, גְּלוּי מְלוֹט
אֶל מִסְתָּרִים אָנוּס
כְּלֵאָחַר מִסָּע, תִּשׁוּשׁ.
לְרַחֵק מֵעֵין דּוֹרְשֵׁי הַלוֹז

וּבְטָרָם שִׁיר גּוֹפֵךְ יְגוּז
אֶסְפֵּן שְׁמֵךְ לְפָרֵק דּוֹר
עַד שׁוֹב תִּכּוֹן כְּעוֹף הַחוּל.

הכותב ביקש להישאר עלום-שם.
המערכת מכבדת את בקשתו.

רנה-לי

יחד

גַּם מָה שֶׁהֵם מְבַשְּׁלִים לְחוּד
הֵם אוֹכְלִים לְבִסּוֹף בְּיַחַד.
שְׁנֵי אַנְשִׁים קָשִׁים
זְרָדֵי זְכֵרוֹנוֹת מְקוֹשְׁשִׁים
בְּשָׂדֵה קֶטֶל הָאֲהָבָה.
נִפְצְעוּ קָשָׁה וְנִשְׁאָרוּ בְּחַיִּים.
עֲתָה עוֹדֵם נְשָׂאִים עַל גְּלִי הַנְּשׂוֹאִים
מִיָּן נְשׂוֹאִים שְׂאֵבְדוֹ אֶת הַנּוֹשָׂא -

אִם נִלְחָמִים אוֹ מְשַׁלְּמִים,
הֵם תַּמִּיד אַחוּזִים וְדְבוּקִים
לְבַלְתֵּי הַפְּרָד.
כְּבָר שְׁנַיִם-עַל-שְׁנַיִם, כָּכָה אוֹ כֵּךְ,
הֵם זוֹג שְׂשׂוֹרְד.

גַּם מָה שֶׁהֵם מְבַשְּׁלִים לְחוּד
הֵם אוֹכְלִים לְבִסּוֹף בְּיַחַד.
בֵּין שֶׁהֵם נוֹסְעִים עַל מִי-מְנוּחוֹת
וּבֵין יוֹשְׁבִים עַל אֵי-
נַחַת.

מָה שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה אֲהָבָה יַעֲשֶׂה
הַפְּחָד.

ספר הג'ונגל

[לנעמי בן אמוץ]

כְּשֶׁשָׁכְנָה טוֹבָה מִתְאַרְת (בְּשִׁיר)
זָאֵבָה מִיִּלְלֵת מוֹל יָרַח
בְּחֶרֶשֶׁת קֶק"ל,
אֶת בְּבוֹאֲתָהּ תִּרְאֶה
(סִפְיָנְאוֹר מְשַׁחֶזֶת
בְּבֶטֶן חֲשֻׁכָה)

חווה ניסימוב

*

אֶפֶר הִיָּה שֵׁם הַכֹּל:
מְדַרְכּוֹת הָאֵבֶן,
עֲגֻלוֹת הַמֵּתִים,
זֶקֶנוֹ הַתְּלוּשׁ שֶׁל סָבִי
הַמְּרַחֵף בְּרוּחַ הַקֶּרֶה

*

אִמִּי הַקִּיָּאָה אוֹתִי מִרְחֻמָּה
מִקֶּדֶם מְדִי,
רְחוֹק מְדִי,
גַּם יְלָדֵי הַמְּזַדְקָנִים לְאֵטִם
לְעוֹלָם לֹא יוֹכְלוּ לְאִמְצָנִי לְבַת.
רְעִבֵת רֶחֶם
אֲנִי מֵהֶלְקֵת

*

הִרְעֵב אוֹתָם,
הִצְמֵא אוֹתָם,
אֵל תִּתְּפֹתָה לַתְּחַנוּנִים,
הַפְּלֵא בָּהֶם מִכּוֹתֶיךָ,
אֵל תִּרְפֶּה כִּי בֵּין הַמְּהַלְמוֹת הֵם מִתְּאוֹשְׁשִׁים,
מְעַמִּידִים פְּנֵי חֲלָשִׁים אֲךָ הֵם אֵיתָנִים מִמֶּנִּי,
אֵל תִּבְטִיחַ לָהֶם דְּבַר כִּי אֵינְסוֹפִיִּים הֵם
וַיִּבְלְעוּךָ עַל קֶרְבֶּיךָ,
הַמֶּשֶׁךְ בְּדַרְכְּךָ הַצּוֹדֵקֶת:
עֶקֶר אוֹתָם מִן הַשְּׂרֵשׁ -
רַק פְּתָרוֹן סוֹפִי יְכַל
לְגַעְגּוּעִים

חווה ניסימוב, ילידת ורשה-פולין. ברחה עם אמה מהגטו וגדלה "מאחורי הארון" במלחמת העולם השנייה, וכ"ילדת חוץ" בקיבוץ. בעלת השכלה אקדמאית. עוסקת במגוון פרויקטים קהילתיים ועובדת בארגון המסייע לניצולי שואה. הוציאה ספר על חוויותיה בשואה, בשם "ילדה משם", הוצאת "מקטרת", 2007. [למצגת שיריה של חווה ניסימוב](#)

איריס שני

כרוניקה אסוציאטיבית של קשר ופרידה

(או פואמה פרומה)

*

"אני שולח לך תמונה שלי
בנספח למכתב אהבה".
בתוך המחשב שלי נמצא ילד נצחי
כמו חולות הזהב של בנימין תמוז,
יושב על קרוסלה ביום שטוף שמש ומחייך מלוא הפה
בתצלום שחר-לבן.
לפעמים אני בוראת לך עבר של חמניות ולימונים
כמו שעור פרטי בהיסטוריה.

אתה חושב שכך היה נראה
הילד שלנו לו היה נולד ביום מן הימים?

*

אנחנו יושבים על הספה החומה
בסלון המרחף דממה משחזת
כמו על מים.
הכנת לי מצה ברטון.
אכלנו בתוך נימים של עלטה
ולא ידענו לאן אנחנו הולכים.

זו היתה הפעם הראשונה שמישהו הכין לי ארוחה
(חוץ מאבא, מאמא, מאח ומסבתא).

*

"שגרירות רומניה, במה אפשר לעזור?"
אתה משוחח עם אחותך, רותי.
שני הונגרים מתחזים לרומנים (במבטא של סרג'יו קונסטנצה).
אני שומעת שתי אפרנסות חופנות אהבה.
בינינו מסדרון מצמצם מחפך קרבה במעט אור
כמו פרפר שקוף, באטיות, בין הערמונים המתוקים.
פקעת הדומה לזו למדתי פעם בין האצבעות
בקונצ'רטו לתזמורת של ברטוק (פרק רביעי).
התפוצתי באותם הרגעים למינימום האפשרי,
תבנית פיזיסימו אלמונית.

רציתי שתרגיש בבית גם כאשר אתה בביתך שלך
אתי.

מתוך ספר השירים "פינה" (קורות, 2007)

יוסף עוזר

אמא מלבישה את בנה

איך הלבשת אותי חלצה קטנה קטנה
איך פשטת לי מכנס זעיר זעיר
ידי ורגלי שוחות באויר ואת מחיכת
נענית לתביעת החיים שלי
לעכוב הכאב שלך,
היה הבכי החם לוחש מן החלב הגולש,
בחלון מולך היה בית של פח ובליל אימה ואשר

היתה הארץ זוממת דבש וחלב לזולת
בתים עלו לשמים
ואת החלצה טמנת עמק בארון הבגדים
אין זוכר איש את הטלאי
ששמנו על בגדי החקי
גם מפת ארץ ישראל היתה חלצה קטנה עם שני כפתורים

עכשו חלצותי בארון אחר
עכשו מפסת שמלתך עשיתי נרתיק תפלין
עכשו החלצות נטמנות כמו חלום נצח
ואין מכסה לחלב וגולש ומלבין השער וחלצתי קרועה

אביגדור גונן

אני מעדיף את החלון על פני הדלת

אני מעדיף את החלון על פני הדלת
לראות ולא להראות
להופיע ולהעלם חליפות
להציץ
להתעדכן במציאות הבוצית של הרחוב
בלי להתלכלך.

אני מעדיף את החלון על פני הדלת
אתקשה להציג בה את מבטי החכם, את עיני היפות
כרסי הקנאית המתערטלת-מכסה קבל-עולם
בהצגת ראונה
תקדים אותי בכל דלת
תנשק באדישות את הקיר תחת כל חלון.

מתוך "התר חוקי להטעיה", הוצאת אופיר, עמ' 5

אביגדור גונן, לשעבר מרכז המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך; היום מפקח באזור המרכז במשרד החינוך. נשוי ואב לשתי בנות. בימים אלו הוא משלים את כתיבת עבודת הדוקטור בהיסטוריה. ספר שיריו הראשון, "התר חוקי להטעיה" ראה אור בהוצאת אופיר, בשנת 1993, והשני, "המצאת הגלגל", בהוצאת כרמל, 2007.

אתי אור

בחתונה – לונדון 1985

המלים נשאו
"אלך אחריו באש ובמים"
זה יפה, כך צריך לומר מלים במסירות.
הכלה רמזה שזה סופי.
נשברתי. לא הייתי מוכנה.
שמירה זוגית זו המצאה רעה,
אנשים לא ישנים בשנים.

חזרנו למלון
נפלו פניך על פני
לי היה צפוף מדי
אצבעותיך לא דבקו בירכי
ונסגרו

חוה ורון

כמוסת זמן

דבר לא נקרא סביבנו
מלבד שתיקות -
הוא יונק לשד מחשבותי
מעסה געגועים לעורי
שנינו מתכסים בקצף קרלסברג לבן
מטלטלים זה את צערה של זו
מתפתלים עד קדקוד,
כשאני מנהצת לו קמטים במתק לשוני
הוא מספר לי איך אני מיפה את חדרי חיי

ובלילה אנחנו מפליגים על ספינתו -
אף פעם לא יוצאים את הנמל,
הוא יורד מהת'רן,

מדומם מנוע, מקפל מפרש,
מוריד אותי אל הספון התחתון
אני שואלת מה הכח המניע סירת מפרש
והוא מסביר לי על ההבט הדינמי
ולוחש לי -

שבועם אני כמו אבקת המלח
המצטברת בין התפרים של המפרש,
שוחקת ומחלישה אותם כמו ניר זכוכית
והוא אוהב להיות מפרש מלוח.

ובבקר אנחנו נסחפים אל הים.

היא אוהבת לפנק אותו

עכונה נקלט על איברו
אצבעותיו לופתות אותה
כאזקים.
גוה החתולי מתעתע
בקריסטליות על אשכיו
הוא מפלבל עינים
חדור הלל על התזמון
היא מזיעה עצמה מעל בטנו,
צלולה
דלת-ענין

בתוכה הממשי
היא מפהקת את גופו
ממנה

מחר,
היא תבשל לו ארז
עם כדורי-בשר

חוה ורון, משוררת, אמנית, משפטנית לעתיד, אמא,
ממרכז הארץ.

ריקי דסקל הר האושר

זֶה לֹא בְסֹדֵר נִזְפָה בִּי נִזְיָרָה בְּרָה
וְהִתְכַוְּנָה לְלְבוּשֵׁי הַבֵּלְתִּי צְנוּעַ,
זֶה לֹא בְסֹדֵר הִיא אִמְרָה
וְלֹא הִתִּירָה לִי לְהַבִּיט
בְּזָרוּעוֹת הַפְּשׁוּטוֹת לְקַבֵּל אוֹתִי
דְקוֹת כְּמוֹ זְרָדִים,
בְּשִׁפְתַיִם הַצְּהַבּוֹת כְּהָרִי הַמְּקוּם מִמְּנוֹ הַגִּיעַ
שֶׁם הָאֶפֶק חֶסוּם מְאֹדֵי הָאֲגָם,
בְּזֵר הַקּוֹצִים הַמִּפְאָר הַיָּאָה לְמַלְךְ שֶׁל יְהוּדִים,
בְּטָפוֹת הַזּוֹלְגוֹת אֲדָמוֹת עַל רִגְלָיו הַחֲשׂוּפוֹת,
בְּעֶרְוָה הַיְּהוּדִית מִתַּחַת לְסַחְבָּה,
בְּצִפּוֹר הַשְּׁחוּטָה,
אֲבָל הוּא יָרַד אֵלַי
בְּשִׁקִּיקָה וּבְרוּחַ נְמוּכָה
לְקַק אֶת פְּצָעֵי
וְאֵנִי הַחֲדָרְתִּי אֲצַבְּעוֹת לְקוֹצוֹת שְׁעָרוֹ הַחֲמוּץ
וּבְקוֹל מִפִּיִס לְחֲשֵׁתִי
אֲשָׁרִינוּ אֲשָׁרִינוּ
כִּי אֲנַחְנוּ אֲבָלִים
כִּי אֲנַחְנוּ נְנַחֵם
כִּי כֻלָּה פּוֹרַחַת בְּחֶרְבוֹת כּוֹרְזִים
וּנְקִישׁוֹת הָרוֹקְמִים בְּאֲבָנֵי בַּיִת הַכְּנֻסֶת
עֲזוֹת.

מתוך "לחם הפנים",
הוצאת "הקיבוץ המאוחד", 2007

שרית שץ סנטה קתרינה *

בַּמְדַּרְגּוֹת הַיּוֹרְדוֹת לַמְּרַתְפִּים שֶׁל
סְנֵטָה קַתְרִינָה,
אֶפְלוּלִית מְסַמֶּכֶה רֵיחַ טַחֵב.
מֹת קְרוּעַ
מְגֻלְגְלוֹת מְחַלְלוֹת עֵינַיִם
מִצְעִיד מְסֹדֵר אֶלֶם בְּמַעַבְר הַרוּחוֹת
וְרַק קוֹלָה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה נִשְׁמַע,
מוֹלִיךְ בְּחוֹלוֹת אֶת בְּשׂוֹרֶת
מוֹת הַתְּשׁוּקָה.
הוּ, בֶּן הָאֵלֵּהִים, תִּנְגְּנִי וְאֶהְיֶה
מְנַקֶּבֶת לְצַדִּיק וְהָרַעֵב יִטְהַר
אֶת בְּשָׂרִי,
אֶקִּיא אֵשׁ הַיֶּצֵר מִתּוֹכִי
וְזֵר קוֹצִים יֵהָא נִזָּר כְּלוּלוֹתִי -
עֵנֵג מִשְׁכָּבִי.
חֲמוּקֵי אֶפְרַשׁ לְפָנֶיךָ, אֶהְרָה
מְכַאוּבִים בְּחִשְׁכַת רְחֹם,
פְּנֵי אֶפְרָכֶס בְּשִׁקִּיפוֹת מוֹרִידָה
וְיִמְתְּקוּ יְסוּרֵי כִשְׁמֵשׁ הָעוֹלָה
מֵעַל הָרִי הַשְּׁחָם הַקְּרָחִים.

* על פי מחקרים, רבות מהנשים הקדושות
בנצרות של ימי הביניים, סבלו מאנורקסיה
קשה, על רקע דיכוי היצרים המיניים, מתוך
שאיפה להתאחדות מוחלטת עם ישו, בן
האלוהים. בכללן, קתרינה - הקדושה מסיינה,
שנפטרה על רקע אנורקסיה, טרם מלאות לה 30
שנה.

[הרחבה על התופעה ניתן לקרוא כאן](#)

קנטו – שיר טלאים

"וְשִׁיר בְּלִתִּי כְּמוֹ בְּגָד מְטָלָא
וּמְאָמְרֵי פְּנוֹד צְרוּר מְבַקֵּעַ"
יהודה אלחריזי, 'תחכמוני, שער 16'.
"משוררים בְּסֻרִים מְחַקִּים, מְשׁוֹרְרִים בְּשָׁלִים מְעִתִּיקִים"
ט.ס. אליוט, 'פיליפ מסינגר'.

בשירה יש כמובן השפעות של שירה קודמת. יש אמנם גם מקרים קיצונים של פלגיאת, אך יש גם מסורת ארוכה, לעתים חבויה, של מחזור קטעים משירה קודמת. ישנה נטיה להתעלם, לזלזל או להתחס כפשע להעתקה או ניכוס (אפרופריאציה) בשירה משום שתופעות אלה אינן מתישבות עם האמונה במקורות כמרכיב הכרחי בשירה ראויה. מאז המאה ה-18, עם הופעת חוקי זכויות יוצרים, הפכו יצירות מילוליות לרכוש ולמקור הכנסה. שיבוץ חלקים משירים קיימים בשירים חדשים, בתקופת ההגנה שמקנה להם החוק, הופך אז ממעשה לא ראוי אתית (בעיני חלק מן האנשים) לעברה על החוק.

באתר www.Poets.org של האקדמיה של משוררים אמריקנים, מוגדר ה-Cento, שיר טלאים, בקצרה, כך:

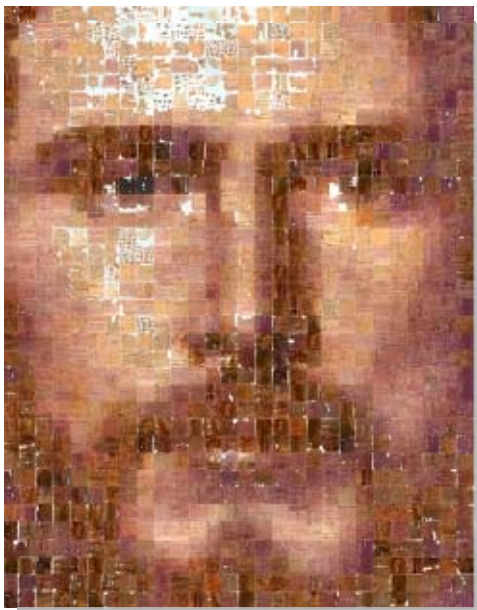
"בעקבות המלה הלטינית Cento ל"מעשה טלאים", הקנטו הוא צורה פואטית בנויה משורות הלקוחות משירי משוררים אחרים. למרות שמשוררים שואלים לעתים קרובות שורות ממחברים אחרים ומשבצים אותן בשיריהם, קנטו אמתי מורכב כולו משורות ממקורות אחרים".

ברצוני לעסוק ברשימה זו בתופעת הקנטו, עם דוגמאות מתולדותיה וסוגיה, ועם בעיות שהיא מעוררת בנושא של, אם להשתמש בביטוי של אוסקר ווילד, "אתיקה לעומת אסתטיקה". האפיגרף בראש רשימה זו מדגים את הבעיה. יהודה אלחריזי (1165 – 1234) מספר על "וכוח בין שבעה משוררים, מי יחבר שירים יקרים". המשורר החמשי מגדיר בבוז את שירי האחרים כ- "בגד מטולא", אולם הוא עצמו משתמש בביטויים מספור הגבעונים ביהושע פרק ט'. כל משורר משתמש במלים משומשות. צרופים באמת חדשים, אם בכלל, הם נדירים מאד.

בִּוּרְחָס, באפיגרף לסיפור "בן-האלמוות" מצטט את פרנסיס בקון (1521-1626) המצטט את קהלת ('אין חדש תחת השמש') ואת אפלטון ('כָּל הַיָּדַע הוּא רַק הַזְכָּרוֹת') ומסיק כי 'כל חידוש הוא רק שִׁכְחָה', והייתי מוסיף 'או הדחקה או בורות'.

האפוסים השיריים הקדומים המיוחסים להומרוס גם הם תוצאה, לדעת כמה חוקרים, של צרוף והדבקה של יחידות ממקורות קדומים: שורות, דימויים, ביטויים טקסיים, מטאפורות. האפוסים הם תוצאה של "עבודת צוות" המובאת על ידי משורר הזוכר ומדקלם מלים של דורות קודמים. הביטוי ששימש לכך ביוון הקדומה היה רְפִסוּדְיָה כלומר "אריגת שירים" והמשורר נקרא רְפִסוּדוֹס כלומר "אורג שירים". זה מזכיר כמובן את הביטוי "אנעים זמירות ושירים אארוג" ב"שיר הכבוד" של שמואל חסיד (1115 – 1180).

מקור השם Cento הוא מהביטוי הלטיני ל-'מעשה טלאים' או אולי מ-Kentron מלה יוונית שפרושה 'הרכבה' במובנה החקלאי. זה מזכיר לנו כמובן "מעשה

תמונה זו למשל היא פורטרט של ישו עשוי בשיטה זו מקטעים של מגילות ים המלח. הקנטו כצורה פואטית הופיע לראשונה כאשר משוררים תפרו את שיריהם משורות או קטעים הלקוחים מהומרוס. אחד הקנטונים הידועים הוא קנטו הוֹמֶרִי, *Homero-centones*, ששורותיו נלקחו מהאיליאדה והאודיסאה כדי לספר את סיפורו של ישו לפי מרקוס. קנטו זה, נכתב על ידי הקיסרית אודוקיה (400 – 460), אשתו של קיסר רומא המזרחית תיאודוסיוס השני, שהוגלתה לירושלים בשנת 440 וחיתה בה עד יום מותה.

המחבר הידוע ביותר של הקנטו בעולם העתיק היה אוזוניוס (*Ausonius*, 310 - 395), ליד בורדיגלה (בורדו של היום), שהיה ידידו של קיסר רומי המערבית ולנטיניאנוס הראשון (321 – 375). הוא כתב את *Centio Nuptialis* (קנטו של ליל הנשואין) אותו הוא יצר משורות מתוך כתבי המשורר וירגיליוס, בן המאה הראשונה לפנה"ס, לפי הזמנה של פטרונו הקיסר. בהקדמה ליצירתו הוא כותב: "העול היחיד בכתיבתו מונח על הזכרון – לאסוף את מה שפוזר ולחבר את הפיסות. לאחר שסיים הוא ראוי לכך שיצחקו לו ולא שיכבדוהו". קנטו זה אחד התאורים המפורטים והאלימים ביותר של יחסי מין בספרות הלטינית, שנכתב בשורותיו של וירגיליוס, אחד המשוררים הרומים הצנועים ביותר. אוזוניוס מתנצל בהקדמה שכוונתו היתה הומוריסטית. עם זאת, נראה שפרטי התאור הפכו את היצירה לאחת הפופולריות בימי הביניים וברנסאנס. אוזוניוס גם קבע את הכלל הבסיסי לכתיבת קנטו – כל קטע שאול צריך להיות בן שורה אחת. קטע בן שתי שורות הוא "לא מתאים" (*ineptum*) ובן שלש שורות הוא "שטויות זכות" (*merae nugae*).

בבריטניה הופיע הקנטו לראשונה במאה ה-17, בספרים בלטינית שציטטו מכתבי קיקרו ווירגיליוס. במאה ה-18 הופיעו הקנטונים הראשונים בהם המקור שהחליף את המחברים הקלאסיים היה שייקספיר. ריצ'רד בֶּרְנֶנְגֶר, חצרן הממונה על אורות ג'ורג' השלישי וכתב ספרים על גידול סוסים, היה גם משורר וכתב ב-1769 קנטו "ליום הולדתו של שייקספיר" עשוי משורות מיצירותיו. אחריו הופיעו עוד רבים אחרים. שייקספיר עצמו, שאלכסנדר דומה כתב עליו "אחרי אלהים, שייקספיר יצר את הרוב", מסיים את הסונטה 76 שלו כך: "מִיֵּטְבִי שׁוֹב לְהִלְבִּישׁ מְלִים קְדוֹמוֹת/ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שְׁנֵית בְּמִשְׁמֵשׁ".

התקופה הרומנטית יצרה את דמותו של המשורר כגאון מקורי יצירתי ובודד. המשורר אדוארד יאנג (1765 – 1831), בספרו "מחשבות על חיבור מקורי" (1759), כתב: "מוחו של הגאון הוא שדה פורה ונעים, נעים כמו אֵלִיסִיוֹם (גן העדן היווני) ופורה כמו טֶמְפֶּה (עמק יפה ופורה ליד האולימפוס, אהוב על אפולו והמוזות). הוא נהנה מאביב נצחי. באביב זה היצירות המקוריות הן הפרחים היפים ביותר. החיקויים צומחים מהר אך פריחתם חיוורת". השקפה זו על מהות המשורר, יחד עם שינויים במעמד תעשיית הדפוס והופעת שוק הספרות המודפסת, הביאו לשינויים במעמד המשורר. לפני כן, סופרים או משוררים מוצלחים היו בעלי אמצעים או נתמכו על ידי פטרון בעל אמצעים. מעתה כתיבה הפכה למקור הכנסה. בתקופה זו גם נחקקו חוקי זכויות יוצרים. זה מסביר אולי את העובדה שמשורר גדול כוורדסוורת', אשר כתב לא מעט קנטונים, מעולם לא פרסם אותם. לאחד מהם הוסיף את ההערה: "אף מלה בו אינה מקורית. זה פשוט בית נאה של Akenside, שצורף לאחר, נאה ממנו של Beattie, וצמד שורות של Thomson (שלשתם משוררים בני המאה ה-18). תרגול זה, שהמשורר מתמסר לו לעתים, כאשר הוא מחבר במוחו שלו קטעים חביבים עליו ממחברים שונים, הוא עצמו אינו מעורר התנגדות. אך משום שפרסום של מקבצים כאלה עלול לגרום לבלבול בספרות, הוא יחשוב את פרסומם לבלתי נסלח, אלא אם כן הוא מיועד לגרום לאחרים הנאה פרטית". כלומר פרסום של קנטו, כנהוג בתקופה הקלאסית, הוא עתה מעשה שלא יעשה, אך אין מניעה להפיץ אותו בין ידידים, להנאתם הפרטית.

לקראת סוף המאה ה-19 ובמאה העשרים חלו שינויים בגישה זו. ט.ס. אליוט (1888 – 1965), לפי האפיגרף בתחילת רשימה זו, שיבץ בשיריו, ללא מרכאות כפולות וללא ציון המקור, שורות וקטעים ממשוררים שונים. ב"ארץ השממה" (The Waste Land), למשל, שנכתב ב-1922 הוא משבץ קטעים מיצירות קדומות כמו "הקומדיה האלהית" של דנטה, אך גם קטעים מיצירות חדשות יחסית, כמו "טריסטן ואיזולדה" של ואגנר (1865), או "פארסיפאל" של ורליין (1886). משורר טוב, לפי אליוט, "מרכיב את גנבותיו לשלמות חדשה, שונה מאלה שמהן נתלשו".

ג'יימס ג'ויס (1882 – 1941) עוסק רבות בספרו: "יוליסס" (1922), המלא כרימון ציטוטים ללא מרכאות, בנושא המקוריות והפלגיאט. כבר בפרק הראשון, "טלמאכוס", נוסף לשברי פסוקים מכל מיני מקורות, הוא מצטט במלואם (ללא ציון המקור) שני בתים משיר בשם "הבלדה של ישו הבדחן" מאת משורר בן זמנו, אוליבר ג'ורתי. ב-1929 כתב ג'ויס למלחין ג'ורג' אנתיל: "הייתי מרוצה למדי להגיע לדורות הבאים כאיש המספריים והדבק". לביטוי זה "מספריים ודבק" יש משמעות נוספת כשהוא נכתב על ידי סופר אירי. במלחמת העולם הראשונה הטילו הבריטים צנזורה חמורה על העתונות באירלנד. כדי לעקוף אותה יסד ארתור גריפית, ממנהיגי התנועה הלאומית "Sinn Féin" ("אנחנו עצמנו"), עתון בשם "מספריים ודבק" בו הדפיס קטעים מצוטטים מהעתונות הבריטית. אפשר להבין ביטוי זה אצל ג'ויס כביקורת על הצנזורה שמטילים חוקי זכויות היוצרים.

אבל עוד במאה ה-19 עסקו משוררים בכתיבת קנטונים. קנטו מוצלח, לדעתי, נכתב על ידי גברת אלמונית מסן פרנסיסקו, בשם D.H. Deming, שהקדישה שנה בסוף המאה ה-19 (כך דווח בניו-יורק טיימס ב-10 ביוני, 1906) לכתיבת קנטו בן 38 שורות הלקוחות מ-38 משוררים אנגלים ואמריקנים. אני מביא כאן תרגום של 10 השורות הראשונות (לאחר כל שורה מסומן מקורה). כדאי לשים לב שהשורה הראשונה לקוחה, באופן ממזרי, משיר של אדוארד יאנג, מחבר הספר "מחשבות על חיבור מקורי".

חיים

לְמָה לְעֵמֶל לְנִצְחוֹנוֹת בְּנֵי יֶרֶחַ?
 אדוארד יאנג (1683 – 1765), מחשבות-לילה על חיים, מות, ואלמוות.
 הַחַיִּים אָבִיב קֶצֶר, הָאָדָם הוּא פָּרַח.
 ד"ר סמואל ג'ונסון (1709 – 1784), חורף, אודה.
 לְפִי הַתּוֹר תּוֹפְסִים אָוִיר וְאֵז מֵתִים,
 אלכסנדר פופ (1688 – 1744), מאמר על האדם, אגרת שלישית.
 עֲרִיסָה וְקֶבֶר, אָבוּי, כָּל פֶּךְ קְרוֹבִים.
 מתיו פריור (1644 – 1721), סולומון, חלק שלישי (עצמה).
 לְהֵיּוֹת - הֶרְבֵּה יוֹתֵר טוֹב מִלְחָדֵל
 ג'ורג' סיוול (1690 – 1726), שיר לא ידוע.
 גַּם אִם הַחַיִּים נִרְאִים אֶסוֹן גְּדוֹל.
 דניאל, משורר לא ידוע.
 אֵךְ דְּאָגוֹת קְלוֹת דּוֹבְרוֹת כְּשִׁיגוֹנוֹת כְּבִדִים שׁוֹתְקִים;
 אדמונד ספנסר (1552 – 1599), דמעות המוזות.
 הַקְּרָקְעִית לֹא רְדוּדָה אִם הִם בְּאִים.
 סיר וולטר ריילי (1552 – 1618), האוהב הדומם.
 גּוֹרְלֵךְ שֶׁתָּף הוּא לְגוֹרְלֵךְ כָּלָם,
 הנרי לונגפלאו (1807 – 1882), היום הגשום.
 שְׂמַחוֹת בְּלָבָד אֵינָן בָּאוֹת לְשׁוֹם אָדָם.
 רוברט סאותוול (1560 – 1595), הזמנים הולכים בזה אחר זה.

משורר אחר, ידוע הרבה יותר, עסק בגלוי במחזור של קטעים מיצירות קודמיו. זה אוסקר ווילד (1854 – 1900), הילד הרע והמבריק של התקופה הויקטוריאנית. הוא עשה זאת בתקופה בה משורר אחר, מתיו ארנולד (1822 – 1888) הטיף להרחבה של זכויות היוצרים גם לדברים הנאמרים בעל פה. החברה הויקטוריאנית לא אהבה את מעשיו של ווילד. כאשר שלח עותק של ספר שיריו לספריית ה-Oxford Union (אגודת הסטודנטים היוקרתית באוניברסיטת אוקספורד), הספר נדחה בטעון הבא: "זה לא משום שהשירים דלים – הם אכן דלים; זה לא משום שהם לא מוסריים – הם אכן לא מוסריים; זה לא משום שהם כאלה וכאלה – הם אכן כאלה וכאלה. זה משום שרובם אינם של זה הנחשב לאביהם אלא של מספר מחברים ידועים יותר וראויים יותר לכבוד. אלה הם למעשה וויליאם שייקספיר, ג'והן דון, לורד ביירון, וויליאם מוריס, אלג'רנון סווינבורן ועוד ששים נוספים... ספריית האגודה מכילה כבר הוצאות טובות ומלאות יותר של כתבי משוררים אלה; הספר המוצע הוא שלהם ולא של מר ווילד"

אוסקר ווילד הודה בגלוי בכמה הזדמנויות בגנבותיו הספרותיות. לקריקטוריסט מקס בירבוהם אמר: "כמובן שאני פלגיאט. זו זכות היתר של האדם שיודע להעריך". ההסבר שלו לזכות זו הוא הסבר אסתטי: "המקוריות שאנו דורשים מאמן... היא מקוריות של טיפול, לא של נושא. רק חסרי הדמיון ממציאים, האמן האמתי נודע בשימוש שהוא עושה במה שהוא מספח, והוא מספח הכל". הגישה שלו היתה שכל דבר שפורסם הופך לרכוש הציבור ומותר לנכס ממנו. הוא גם לא הקפיד כשהעתיקו ממנו (ולא מעט עשו כך). כשידיד שגנב ממנו סיפור בסתר הודה בכך לאחר זמן תגובתו היתה: "גנבת סיפורי היתה מעשה של ג'נטלמן, אבל כשלא סיפרת לי על כך התעלמת מחובה של ידידות".

בשנים האחרונות רואים כמה חוקרים את מורשתו האירית של ווילד כמקור גישתו לפלגיאריזם. הוא, כמו גם ג'ימס ג'ויס, התחנך בתרבות האירית, האוראלית ביותר באירופה המערבית. זוהי תרבות הנוצרת בפאבים, מקומות בהם סיפורים מסופרים שוב ושוב ללא הרף ומחבר הסיפור המקורי נעלם, בניגוד לספר המודפס המדגיש את החד-פעמיות של הביטוי ואת ייחוסו למקור יחיד. ווילד עצמו היה איש שיחה ומספר מבריק. לפי עדות בני דורו, כשרונו בכתביו הוא רק גרסה חיוורת של כשרונו כמספר.

במאה העשרים עדיין מופיע הקנטו המקורי, לפי הכללים של אוזוניוס, אך נראה לי שרק כהצגה לראווה (show-off) של יכולת משורר שכבר קנה את שמו בסגנונות אחרים. אביא כדוגמה קנטו של משורר אמריקני ידוע, ג'והן אשברי (1927 -), שפורסם בקובץ השירים האחרון שלו, "Wakefulness". כל שורה שניה מסמנת את מקור השורה שמעליה:

הדוֹג עִם הָאֵף הַזוֹהָר

אדוארד ליר (1812 – 1882) "הדונג עם האף הזוהר", כותרת..

בְּגַמְחָה עִם חֵלוֹן שֶׁל לְשֶׁפֶה רָמָה

ג'ורג' גורדון לורד ביירון (1788 – 1824) "מסע הנער הרולד", שיר III, 199.

נְעוֹר וּמְרָגִישׁ אֶת הָעֶרֶב יוֹרֵד.

ג'ררד מנלי הופקינס (1844 – 1889) "נעור ומרגיש את הערב יורד", 1.

אֶצְא בְּחֶפְזָה וְאֶצְעֵד בְּרַחוּבוֹת

ת.ס. אליוט (1888 – 1965) "ארץ השממה", 132.

סְמוּךְ לַיַּעַר, מְחִיךְ כְּמוֹ בְּבוּז.

תומס גריי (1716 – 1771) "אלגיה כתובה בחצר כנסייה כפרית", 105.

אוֹרוֹת מִתְחִילִים לְנַצֵּן מְסָלְעִים

אלפרד לורד טניסון (1809 – 1892) "יוליסס", 54.

מְעִינֵן לְעִינֵן בְּחִיק לִילָה מְאוּס.

וויליאם שייקספיר (1564 – 1616) "הנרי החמישי", מערכה 5, תמונה 4, פרולוג.

בֹּא הָרוּעָה, הַתְּחַל שׁוֹב הַמְּסַע.

מתיו ארנולד (1822 – 1888) "הצועני המלומד", 10.
ועופות יושבים דוגרים בשלג.
וויליאם שיקספיר (1564 – 1616) "אביב וחורף", II, 12.

- יותר מענינת היא התפתחותו של הקנטו במאה העשרים, בשירה ובפרוזה, לכוונים חדשים. אחד ממיסדי תנועת הדאדא, טריסטאן צארה (שמו האמתי שמואל רוזנשטוק, 1896 – 1963, יליד מוֹיֶנְשֶׁט ברומניה), הציע נוסחה לכתיבת שיר דאדא:
1. קח עתון.
 2. קח זוג מספרים.
 3. בחר מאמר לפי אורך השיר המיועד.
 4. גזור את המאמר מן העתון.
 5. גזור כל מלה מן המאמר והכנס את כל הגזרים לשקית; נער אותה בעדינות.
 6. הוצא את גזרי הנייר בזה אחר זה; העתק כל מילה בקפדנות, לפי סדר ההוצאה.
 7. השיר שנוצר יהיה כמוך.
 8. והנה אתה משורר, מקורי ללא גבול, שניחן ברגישות שהיא מקסימה אך מעבר להבנתם של ההמונים.
- שיר כזה יכול כמובן להיות, אם להשתמש בביטוי של אוזוניוס, "שטויות זכות", אך הוא כולל אפיון חשוב של הקנטו החדש: מקור הניכוס יכול להיות כל טקסט, לאו דוקא שירים או יצירות ספרותיות, ובחירתו יכולה להיות אקראית או לפי קריטריונים שאינם אסתטיים. בעידן האינטרנט ומנועי החיפוש אפיון זה פותח אפשרויות אינסופיות ליצירת קנטו. משורר בן זמננו העושה שימוש בטכנולוגיות החדשות הוא Giles Goodland (1964 -), שעבודתו במילון השפה האנגלית של אוקספורד לימדה אותו את הקלות של שימוש וחיפוש בבסיסי נתונים של השפה. לדבריו, אם כל הטקסטים נמצאים בפוטנציה במאגר אלקטרוני, הרעיון של עיון בספר באופן ליניארי נעשה טפל. קריאה בעזרת מנוע חיפוש נעשית לדרך של ארגון אינפורמציה בצורה היוצרת משמעויות חדשות. ב-2006 פרסם ספר קנטונים בשם 'קפיטל' בו שם כל שיר הוא צרוף של 'Capital' עם מלה נוספת, למשל: 'Global Capital', 'Seed Capital', 'Zero Capital'. כמה מהכללים של מבנה השיר: כל שורה של השיר היא ציטוט של משפט ממאמר שפורסם בשנה מסוימת (בין 1970 ל-2000+). השורות מסודרות בצורה כרונולוגית. כל ציטוט צריך לכלול או לרמוז למילה הראשונה בשם השיר. בסוף השיר מופיעה רשימת המקורות המצוטטים, בסדר כרונולוגי. המילה 'Capital' עצמה מופיעה רק בחלק מן השורות אך האפקט הוא יצירת תובנה בקורא עד כמה עולם העסקים והרכושנות מנכס את השפה. לפי אחת הביקורות על הספר: "גודלנד רומז שעסקה של השירה הוא לטפל במבנים של השפה האינסטרומנטלית – שפת העסקים – ולא לדחות אותם כאילו הם סוג שונה לגמרי של כתיבה".
- סופרת אמריקנית שהשתמשה דרך קבע, באופן עקרוני, בקטעים מועתקים ביצירותיה היתה קאתי אקר Kathy Acker (1945 – 1997). במאמר בשם "כמה הערות על שניים מספרי" כתבה: "אני תמהה היכן התחילה האידיאולוגיה של היצירתיות. שיקספיר וחבריו בודאי גנבו והעתיקו זה מזה. לפנייהם, היוונים לא טרחו לכתוב סיפורים חדשים. אני חושדת שהאידיאולוגיה של היצירתיות התחילה כאשר הבורגנות – כאשר היא עלתה בכל תפארתה – כמו שכתוב בספרי ההיסטוריה, יצרה שוק קפיטליסטי לספרים. כיום סופר מרויח כסף או מתפרנס על ידי מכירת קופירייט, בעלות על מלים. כולנו עושים זאת, אנחנו הסופרים, את הרמאות הזאת, כי אנחנו צריכים להרויח כסף, אלא שרובנו לא מודים שזו רמאות. . . . כשאני מעתיקה אינני 'מנכסת לעצמי'. אני פשוט עושה את מה שמביא לי עונג יותר מכל: כותבת".
- בשנים האחרונות מתנהלים דיונים על ההתייחסות האתית והחוקית לזכויות יוצרים ולנכס אינטלקטואלי, לאור השינויים המפליגים בטכנולוגיות של הפצת חומר

אינטלקטואלי. התיחסות זו משפיעה גם על היחס למחזור קטעי שירה. לדוגמא, בסוף אפריל 2007 התקיים ב-MIT כנס בשם "מדיה בתקופת מעבר", בו נדונו גם "זכויות יוצרים במעבר". במצב הנוכחי, ספרות נחשבת כרכוש ומחברה כבעל רכוש. בלי להכנס לדיון מה קובע את ערכה הכספי של היצירה (העמל והידע שהושקעו בה, המקוריות והכשרון, או הביקוש של הצרכנים), זכויות הבעלים כאן שונות מאשר בנדל"ן, למשל. חוקי זכויות היוצרים מנסים ליצור מאזן בין תגמול הוגן ליוצר ותמיכה באינטרסים של הציבור. אחת התוצאות היא הגבלת זמן זכויות הבעלות, בדומה לרעיון התנכי של ביטול הבעלות על האדמה בשנת היובל, והעברת היצירה כולה לרשות הציבור. אך גם בתקופת הבעלות של היוצר, קובע החוק האמריקני למשל, כי "שימוש הוגן" ביצירה למטרות כגון ביקורת, הערות, דווח, הוראה, מחקר, אינו מהווה הפרת זכויות היוצרים" (ההדגשים שלי, א.ס.). העובדה שהספריות הציבוריות מעמידות היום מכוונות צילום בשטחים ציבוריים ומאפשרות צילום של קטעים מיצירות, ללא ביקורת, מראה שהפרוש של "שימוש הוגן" הוא רחב למדי. לגבי שיבוץ של קטעים מיצירות, תוך תקופת הקופירייט, ביצירות חדשות, ללא הכנסתן במרכאות כפולות, אין הוראה ברורה. האם גודל הציטוט קובע? ברור שמילה או ביטוי אחד ניתן לשבץ ועבודה שלמה לא. כאן אנחנו מגיעים ל"פרדוקס הערמה" (Sorites Paradox), כמה גרגרים יוצרים ערמה? נראה לי שאמת מידה טובה היא מידת המקוריות של היצירה החדשה, כלומר האם שיבוץ הקטעים יוצר, כמו שאומר אליוט, "שלמות חדשה, שונה מאלה שמהן נתלשו (הקטעים)". זה, כמובן, במסגרת החוק הקיים והלך המחשבה הרכושני שמאחוריו. ראינו שיש גם גישות אחרות.

אריאל סימקין

טרף טרף

(אטיוד של קנטו)

הם יָשְׁבוּ עַל כּוֹכַב שְׁתוּכּוּ בּוֹעֵר
וְאָמְרוּ אוֹן פְּרָנְסִיף אוּ מְלִים דּוֹמוֹת'

הוא אָמַר: כָּל בְּנֵי הָאָדָם

מְטַרְפִּים בְּעַל כְּרָחֵם.

וּמִי שְׂאִינוּ כֵּזָה, גַּם זֶה

סוּג אַחַר שֶׁל טְרוּף הוּא.

וְאֵיךְ לֹא. אֵיךְ לֹא.

עוֹד מְעַט אֲנַחְנוּ מֵתִים

וּבִינָתַיִם אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים דְּבָרִים

כְּמוֹ פְּלִשְׁתִּינָה אוּ קָרַל אוֹרֶף

אוּ מָה שְׁלוֹמֶךָ אוּ מָה נְשִׁמְעַ.

וּמִן הַרְגַע בּוֹ יָדַע הַיָּלֵד

אֶת הַנּוֹרָא מְכַל:

כָּל הָאֲנָשִׁים הוֹלְכִים

לְשׁוֹב אֶל הַחֹמֶר -

מֵה שְׁנֵרָאָה בּוֹ

כְּרוּחַ צְעִירָה, אֵינָה

אֶלָּא רוּחַ שְׂגֵעוֹן,

וְרַק הַמּוֹת

יְכוּל לְשִׁים קֶץ

לְשִׂגְעוֹן הַזֶּה.

רשימת המקורות

ספר בראשית ל"ז, ל"ג.

יואל הופמן: קורות חיים (Curriculum Vitea), פרק ו'.

בלז פסקל (Blaise Pascal) "הגיגים" (Pensees), חלק VI,

קטע 414.

יואל הופמן: "אפרים", קטע 81.

כ"ל, קטע 131.

ישראל אלירז: "לפני הדלת, מעבר לקיץ", עמוד 41.

יהודה עמיחי: "עכשיו ברעש", מסעות בנימין האחרון

מטודילה", עמוד 136.

מקורות למאמר

- Rubinstein Raphael: Gathered, not made: A brief history of appropriative writing. The American Poetry Review 28, 2 (March 1999), 31-34.
- Goodland Giles: Notes towards a history of the cento.
www.malleablejangle.net/firms.com/gilesgoodland.htm
- McCarthy Patrick A.: Something out of the common groove: Joyce and Originality. Philological Quarterly 77 (Fall 1998), 397-415.
- Saint-Amour Paul K.: Oscar Wilde: Orality, literary property, and crimes of writing. Nineteenth-Century Literature 55,1 (June 2000), 59-91.
- Julie-Ann Robson: 'Taken Bodily', Oscar Wilde and intertextuality. Irish Studies Review 13,3, 2005, 353-358.
- Hardy Edmund: Collage Capital: An interview with Giles Goodland.
intercapillaryspace.blogspot.com/2006/11/collage-capital-interview-with-giles.html
- O'Brien Geoffrey G.: Capital truths: Capital, Giles Goodland. Boston Review, September/October 2007. <http://bostonreview.net/BR32.5/obrien.php>
- Nair Meera: Copyright in transition. Media in Transition, Cambridge MA, April 27-29, 2007.
web.mit.edu/comm-forum/mit5/papers/MNairDraft.pdf

נדב נח

אריאלה

בְּעֶרְבִי נִזְכַּרְתִּי
בְּבֵת דּוּדָה שְׁלִי
אֵיךְ לִפְנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה
לִפְנֵי שְׁעִזְבָּה לְאִיטָלְיָה
הִיא גִזְרָה אֶת שְׁעָרָה הָאָרֶץ הַחֶלֶק
שָׁכַל כֶּךָ אֶהְבֵּתִי
וְאֵיךְ עֲשִׂיתִי אֶתָּה בְּרִגְזִי
וְלֹא דִבַּרְתִּי אֶתָּה שׁוּב עַד שְׁצַמַּח.

אֵיךְ בְּתוֹר יֶלֶד
הֵייתִי מְשַׁחֵק לָהּ בְּאֶצְבָּעוֹת הַרְגָלִים
וְהִיא הֵיטָה צוּחֶקֶת -
אִמָּא שְׁלִי כְּעֶסָה
וְאִמָּרָה
שְׁזָה מְאוּד לֹא הִיגִינִי.

נדב נח, בן 29, בוגר החוג לקולנוע באוניברסיטת ת"א.
ביים סרט קצר שזכה ב"דוקאביב" בתחרות הסטודנטים.
בימים אלה עובד על הפרוייקט הבא וכותב תסריט חדש.
בעולם השירה ממש חדש – אוהב מאוד את שירי רחל ובוקובסקי.

רבקה ירון מתוך: הקולר של היונה

1.
הכָּאב - מֵאֵרָה מִפְּרָה. הַבְּדִידוּת - הַסֵּכֶם חֲתוּם בֵּינִי לְבֵין עֲבוּדָתִי. הַחֲנֻפָּה - תְּשׁוּלִים לְפִרְנִסְתִּי. הָאֲמוּנָה - אֲמִצְעִי לְמִפְגָּשׁ. וְהַנְּנִי - הָאִישׁ אֲשֶׁר נִבְהַל לְבָבו מְלַבְּבו - וְנִפְשׁוּ מֵאֶסָה לְשֹׁכֵן בְּבִשְׂרוֹ. כָּאֲבִי רַב וּמִכְתִּי אֲנוּשָׁה - וְכַחֲסֵי סֵר - וְאִין מְנוּס לְנִפְשִׁי. אוּלַם עָלִי לְמִלָּא אַחֵר צוֹ הַשְּׁעָה, וְלִשׁוֹרֵר לְפִי דְרִישָׁה. שְׁפַל-רוּחַ, שְׁפַל-בְּרֶךְ וְקוּמָה. לְפָנֶיךָ אֲנִי כְּתוֹלַעַת בְּאֲדָמָה. הַכְּמוּנִי יְהַלְלוּהוּ, אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תְהַלֵּל כָּל נִשְׁמָה? לֹא אֲשָׂא חֵן בְּעֵינֵי הַזּוֹלֵת - לֹא אֲשָׂא חֵן מִלְּפָנֶיךָ. וְשָׁמִי - הַלְצָה בֵּין שְׁלֵמָה הַחֲכָם, הָאֵהוּב, רַב הַהוֹן, לְבֵינִי, שְׁלֵמָה אֲבֹן-גְּבִירוֹל.

2.
עץ-הדעת

"אהא", מִפְטִיר הַסְּבָא וְלוֹעֵס אֶת קֶצֶה הַמִּקְטָרֶת, "אהאהא", חוֹזֵר וּמִדְגִּישׁ בְּקוֹל אֶת בְּדִלֵי הַרְהוּרִיו, עֵינָיו מְסִירוֹת מִבְּעַד לְמִצְמוּצֵי הַרִיסִים וְטִבְעוֹת הָעֵשֶׂן הַרְגִילוֹת, הַעֲפֵעֵפִים מְחִיכִים לְעֵצָמָם, הַגְּבוֹת מְסִפְרוֹת עַל הַתִּיחֲסוֹת מְבַדְּחַת, וְהַסְּבָא אוֹמֵר שׁוֹב, "אהאהא, אהאהא", וּמוֹסִיף, "הַבְּנִתִי, הַבְּנִתִי", וְאֲנַחְנוּ, גְּבִירוֹתֵי וְרִבּוֹתֵי (הָיָה) אוֹמֵר: אַתֶּם הַקּוֹרְאִים וְאֲנַחְנוּ הַמְּסִפְרִים), וּבְכֹן, אֲנַחְנוּ - יְהֵא עֲלֵינוּ לְנַחֵשׁ מֵהִי הָאֲמֵת שֶׁנִּגְלְתָה לְסְבָא גְּפִטוֹ לְפִתְעוֹת-פְּתָאוֹם, רָגַע לְפָנָי שֶׁיִּצַּר אֶת פְּנוּקִיו, וּרְגָעִים סְפוּרִים בְּלִבָּד לְפָנָי שֶׁנִּקְבַּע כִּי עַל כָּל שֶׁקָר שֶׁיֵּאמֵר, אִפּוֹ שֶׁל פְּנוּקִיו יִתְאַרְךָ.

3.
שקר היופי

הַבֵּיט בְּדַמוֹתוֹ, שֶׁהַשְּׁתַקְפָּה בְּמִימֵי הַנְּהַר, וְאֲשֶׁר נִרְאָתָה עַדִּין צְעִירָה, אִפְלוּ תוֹסֶסֶת, חִיכְנִית לְקִרְאָתוֹ. עֵצָם אֶת עֵינָיו, פִּקְחוֹן, וְהַבֵּיט אֶז בְּעֵצְמוֹ-הוּא, בְּלִי כְּחַל וְסֵרֶק, כְּפִי שֶׁנִּרְאָה בְּלֹא רַחֲמֵי הַזֶּרֶם שֶׁשָּׁטַף הַלְאָה וְהַלְאָה, וְעַל גּוֹפוֹ הַבְּחִין בְּקִמְטִים, בְּכַתְמֵי הַגִּיל, בְּרַפְיוֹן עוֹרוֹ. נִגַּע בְּפִימָתוֹ, מִשֵּׁשׁ אֶת עֲרֹפוֹ הַשְּׁעִיר וְהַמְזַדְקֵר, הַסֵּס לְהַנִּיחַ אֶת אֲצִבְעוֹתָיו עַל מְבוֹשָׁיו, וְעֵצָם עֵינָיִם שְׁנִיתִ. נִשְׁם, הָאֲזִין בְּקֶשֶׁב רַב לְפִכְפוּךְ הַמַּיִם, לְחִיִּים הַקִּטְנִים שֶׁל דְּגִיגִים רַבִּים מְסִפּוֹר בְּזִרְיָמָה מִתְהוֹלְלֵת תְּמִידִית, וְנִזְכָּר בְּמִיתוּס שֶׁל הָעֵלֶם הַהוּא, נְרָקִיס, נְרָקִיסוֹס. חִיךְ לְעֵצְמוֹ בְּהַבְּנָה מְלֵאָה, מְקִיפָה, מְשֻׁלְּמֵת. לֹא, נְרָקִיס לֹא הָיָה עֵלֶם צְעִיר כְּשֶׁהַשְּׁלִיךְ עֵצְמוֹ לְנְהַר כְּדִי לְחַבֵּק אֶת פְּנָיו וְאֶת דְּמוֹתוֹ. לֹא. כְּמוֹהוּ-עֵצְמוֹ, נְרָקִיס הָיָה כְּבָר גָּבֵר מְזַדְקֵן וְלִמַּד חֲרַפַּת הַגִּיל. כְּמוֹהוּ-עֵצְמוֹ, הָיָה אַחֲרוֹן-הָאוֹהֲבִים לִפְנָיו.

רבקה ירון, "הקולר של היונה", טטרלוגיה. הוצ' אפסילון, בואנוס איירס;
הוצ' ירון גולן, תל-אביב. 1996 – תשנ"ח.

צבי מכבי פרוש

מוחרם

רָגַל עִם גָּרֵב רֶשֶׁת
הוֹלֵם גּוֹפָה הָעִירִים אֶל מוֹל אַרְוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנְּטוּשׁ
סְדוּרֵי הַתְּפִלָּה מִתְגוֹלְלִים בֵּין בְּגָדֶיהָ
תַּחְתּוֹנֵי חוֹטֵינֵי זְעִירִים תְּלוּיִים עַל הַכֶּסֶא
פְּלוּמְתָהּ אֹרְגֶת חֲלוּמוֹת שֶׁל נֶעַר מִמָּאָה שְׁעָרִים

עַל הַקִּיר שָׁמוּ מִתְנוֹסֵס: הַכּוֹפֵר שְׁנַטְשׁ
קָלְלוֹת חֲסִידִים צְבוּעִים בְּשַׁחַר מַחְלְצוֹתֵיהֶם
רִיחַ זַעֲתָם בְּיוֹם קֵיץ: קִנְאָת אַחִים
עֲלָמוֹת שְׁבוּסוֹת בְּאַצְטָלוֹת שֶׁל רַעֲלַת גּוֹף
חֹמוֹת הָעִיר שְׁמַמְנָה נֶס עַל נַפְשָׁהּ

חֹל הַיּוֹם עַל שְׁפַת הַיָּם: חֲמוּקִים עֲטוּפֵי עוֹר
כּוֹס הַוַּיֶּסְקִי עִם כֶּתֶם שְׁפַתֶּיהָ
שְׁפַתֵּיו לֹגְמוֹת שְׁפַתֵּי כְּמִיֶּהֱתָה
סִפְרֵי שִׁירַת הַזְּמָה: מְלִים שֶׁל מְשׁוֹרֵר לְבוּ
דְּפִים מְפֻזְרִים - אֵיּוּרֵי עֲלָמוֹת מְעֻרְטָלוֹת שׁוֹחֲקוֹת אֶת יַדְעֵ בְּשָׂרָם
פִּילוֹסוֹף עֲרֻטִּילָאֵי מְסַבֵּיר אֶת בְּרִיאַת הָעוֹלָם לְקוֹף אָדָם שֶׁהַתְּפִתַח לְדוֹס הֵהוּא מְשָׂם

מְשַׁלַּחַת הַגִּיעָה בְּחֻצוֹת הַלִּילָה
לְהַחְזִירוֹ
וְהוּא מוֹל זְקִנְקָנִיהֶם צָחַק
שִׁנְאָת קָלְלָתָם אוֹתוֹ מְעוֹלָמָם
מַחְרָם לְעַד.

עוד ערב

כָּאֵלוּ כְּלוּם נִתְּנָה סִכִּין בְּיָדוֹ
שְׁעַר בְּרִזְלִים סְלֶקְצִיָּה מוֹדְרָנִית
אֶחָד יְמִינָה לְשַׁעַר הַחֲטָאִים
אַחַר שְׁמֵאלָהּ לְשַׁעַר הַרְחֻמִּים
חִיּוּכָה, גָּאָה חֲזָה לְלֹא צְלוּפֹן, חֲמוּקִים גְּלוּיֵי מְרָאָה
הַמְשָׁקָה דְּלֶק לְעֲשֻׁתוֹנוֹת רוּוִיִים
יָד מְלַטְפֶת טוֹעָה: זַעַם וְעִבְרָה זָכַר צְעִיר
יָד מוֹרְמֶת אֶל מְטָרָה: הוֹרְמוֹנִים זוֹעֲקִים
דְּחִיפָה, דְּקִירָה - נְפִילָה עַל אֲדָמַת הָאֶסְפֶּלֶט
שְׁעֻטַת רְגָלִים דְּמָמַת לִילָה - סִרְנָה נְשַׁמְעַת
דְּמָעָה זוֹלְגַת מְעִין
שְׁלוּלִית הַדָּם מְצִיֶּרֶת עוֹד עֶרֶב בְּחוּצוֹת תֵּל אַבִּיב

מתוך "בציר מאוחר", הוצאת "בת-אור", 2007

צבי מכבי פרוש, בן 54, נשוי ואב לשלושה. תושב כפר סבא, התגורר שנים רבות בירושלים. בעבר שימש כסא"ל במילואים וכיום הוא מתמחה בארכיטקטורה של מחשוב לארגונים גדולים. את תשוקת הכתיבה גילה בשלוש השנים האחרונות, בעקבות תהליך חיפוש עצמי מעמיק. לדבריו, "השירה היא האש שיצאה מתוך הקופסה" – מתוך המתח שבין אורח החיים "הממוחשב והמרובע" לבין נפש האמן היצרית והקיצונית של בן מזל עקרב. בימים אלה הוא עובד על ספרו השני, שיוקדש גם לשירים בהשראת שירת ההייקו היפנית.

ברכה רוזנפלד

יש לה מעיל של שתיקות עם כיסים עמוקים

יש לה מעיל של שתיקות עם כיסים עמוקים
צל מדרדר משלל בעלים
מדורים של מיתות משנות:
תלישת גפים, חניקת קולות, כריתת ראש, עריפת יצרים
בשקט, בשקט
היא אינה נאנקת
כי יש לה מעיל של שתיקות עם כיסים עמוקים
מיטיב להחביא, ממליך את השדים
בפתח צואר רב משמעי, בשרוולים רחבים
חבקי האויר

היא למדה לפעל בתנאים המגבילים
לשלח עיניה מרגלים

המהגנות שלה ממאיכה:

היא מחניקה את קולה לא לגלות ערותה ומביטה על עצמה במראה
בסלידה

היא יושבת ברגלים שלובות ושותה בלגימות קטנות מתוך
ספלי חרסינה עדינים
נזהרת לא לשפך ולא להכתים את שמה הטוב ואת המדים
שבירות מהנהנת ראשה
דממות מתפזרות משערה רעמה

באצבעות סמויות אלפה לא לשבר קרח שתקנותה
פעמוניה המצלצלים איש לא ישמע
מישהו נכס לעצמו את הליכה שלה, הפקיע מיתרים
אמרו לה שכפה אדמה מפתה
את הזאב הרע - היא מאמינה ומכפרת,
מחפשת את כחל הזקן לגעת במותה

המעיל שלה צח ובהיר בגוני האויר
תפור בערמה בתכים נסתרים
המציאו אותו לפני עדינים וכבר צמח לגופה
הכה שרשים תמונוניים, התמלא גנונים
איך תשיל

מעיל של שתיקות עם כיסים עמוקים
מצלות רוחשות עברי הגיגים משתכשכים במי שפיר
גם מקהלה של זמירים ותזמרת צרצרים
ולהקות להקות של בעלי חיים אחרים
על בן שלחו לה סוכנים חשאים,
שומרי ספים, מעברים ונקבים
לשמרה מפני גני העדן הסמויים

היא לא גונבת דעת, היא לא גונבת סוסים
לפעמים גונבת מבטים משתהים
ושותקת על האש הגנובה והמים השאולים
ויש לה מעיל של שתיקות עם כיסים עמקים

באמזונות כרותות שד היא לא מאמינה
לא במוירות, לא בלילות ולא בערפדים
החושים שלה בריאים, היא אוהבת את הריח המתק של עגבים
היא לא תהיה גויה מאפרת, נעימת זמירות לבנת פנים
יש לה כיסים מלאים
את הדפק המואץ היא תמיר במלים מסירות הסכרים
ומים רבים ומים רבים
ושפע בל יאמן
באלהים

איטה חזן

שני שירים

*

ולפעמים

כי אל הקמט בפני
לבד באתי
ואתה, שבר חיי
שלא יכל להעמיק הזמן
ולא האדיר הזכרון
את כפות ידי המחירות
האוהזות בך

ופרחים שוטים ברגבי הבשר
שפעם שתלנו בו עץ תקוה עבות
נוותרו
לבכות את נבילת האור.

כי לבד אני אוספת רוח ומוץ
שחרצו בי תלמים
ובין זריחות ושקיעות
נתנו בי סימנים.

במחי, גלם מתבקע
והתפכחות מכווננת
פורשת כנפים -

דמעה מתגולגלת
בין רהיטי זמן
מתבוססת בימים אלמים
חורצת לשון מצהיבה
מכרסמת -

כמו תן בליל ירח
נושאת קולה
ושוב עולה הבקר -

איטה חזן, בת 56, אלמנה מגיל צעיר.
אמא לשני ילדים בוגרים. סבתא לארבעה.
עובדת בחינוך המיוחד ב-6 השנים האחרונות.
כותבת שירה מאז שהיא זוכרת את עצמה..

סוגת הסונטה ופיתוחיה

במסגרת מדורנו-בהמשכים על סוגת הסונטה, הרינו מביאים בזה לפני קוראינו את הצורה הסונטית המורכבת, הסבוכה והקשה ביותר לעיצוב, הלא היא "כליל הסונטות". זוהי מחרוזת של 15 סונטות (סונטה, כזכור, היא שיר בן 14 שורות ערוכות בארבעה בתים בני 4 – 4 – 3 – 3 שורות, שבהם מתחרזות השורות בסדר מסויים. שני בתים בני 4 שורות, ביחד, נקראים "אוקטט", ואילו שני בתים בני 3 שורות, ביחד, נקראים "ססֶטט"). מסורת אחרת של מבנה מבססת את הסונטה על ארבעה אוקטטים וזוג שורות הנקרא קופֶלט. כלומר 4 – 4 – 4 – 2.

המילה העברית "כליל" פירושה כֶּתֶר, גֶזֶר, עֲטָרָה והסוגה השירית "כליל סונטות" (באנגלית series of sonnets) היא מחרוזת של 15 סונטות המאוחדות בתוכן ומשולבות זו בזו בצורה שכל שורה אחרונה בכל סונטה חוזרת על עצמה בשורתה הראשונה של הסונטה הבאה אחריה. הסונטה ה-15 מורכבת כולה מן השורות הראשונות של כל הסונטות בכליל, על פי סדרן של הסונטות עצמן.

בשירה העברית המודרנית ידועים במיוחד שני כלילי הסונטות של שאול טשרניחובסקי, "לשמש" ו"על הדם" ושני כלילי הסונטות של ש. שלום, "אשה" ו"חנינא בני". בדורות המאוחרים יותר של כותבי כלילי סונטות הופיעו, כל אחד בספר בפני עצמו, כלילי הסונטות של מנחם בן, "צמה צנופה", וכלילי הסונטות של יוסי גמזו, "כליל החֶרֶשׁ". כן חיברו כמה כלילי סונטות אלון מלצר, בעיקר על נושאים מהתנ"ך, "יהי האור", "הערפל" ו"הבור", על תולדות יוסף. יהונתן דוד, על נושאים מן המיתולוגיה היוונית: "אקטיאון", "טנטאלוס" ו"אריאדנה".

האתגר הפיזי, נוסף על זה הטכני, שמעמידה סוגת כליל הסונטות בפני מי שמתמודד עמה - הוא זה של העמדת יצירה שירית, שלמרות חישוקיה וחומרותיה הצורניים הנוקשים היא מבטאת יחידת-הגות-ותוכן קוהרנטית מחד גיסא ומצלחה לעורר בקורא ריגוש אמיתי, מאידך.

כליל הסונטות המוגש בזה לקוראינו הוא אך דוגמית אחת, בין אחרות, לנסיון ההתמודדות הקשה עם אתגר כפול זה.

פרנצ'סקו פטררקה (Francesco Petrarca)
אחד מכותבי הסונטות האיטלקיים
המוקדמים והמוכרים ביותר (המאה ה-13).
ציור: אנדריאה די ברגילה (Bargilla)

כָּלִיל הָאֵשׁ
(כליל סונטות)

.1

החשך העור שִכְמו שותק עצמו לדעת
בכלוב לילות הבדוד ובין שני כפורם החד
שומר בצנצנות הפורמלין של האי-פעם
את כל הזכרונות הממאירים, אחד-אחד.

את כל פרחי הרע של החסך ושל העשק,
את כל העברים ההם, של כל ההפלות
שלא ותרו על זכות הצעקה של או ש, או ש
ומתעקשים להולד כמו רעם במחלות

הזעם הטקטוני הפורץ את סגור השקר
של כל חקי ההתישנות המתישנים פתאם
כשדם איננו מים ושתיקה איננה שקט
ואור הזכרון הוא חשך מר על פני תהום.

ואז, כדכי הים בקונכייה, בוקע כל
ההד המצטבר, הלא-נשמע, של האינקול.

.2

ההד המצטבר, הלא-נשמע, של האינקול
שותת כסטלקטיט, כשרף מעץ, כדם מפצע
מאז האהבה ההיא, שטרם אף הנצה
כבר נרצחה לנצח ומותה מסביר הכל.

כי אז, כבר אז הבטח לך, כצרב-עבדות מקדם
וכמכות ברזל-שנתלבן-באור בבשר
הבעיר, כי לעולם תחסר הרבה אך לא תחסר
אף פעם את החסר, את האין, את כרת הגדם

המדמם הזה שיכישך כל הימים
ביקוד נדיבותה הצפעונית של הגחלת
שהסדיסט ההוא, הכל-יכול (שהתמימים
קוראים לו אב-הרחמים) מחתים בה את כל אלה

שחרף גדול ההילרים, הזמן גונב הדעת,
יודעים, יודעים תמיד את האמת הלא-נגדעת.

.3

יודעים, יודעים תמיד את האמת הלא-נגדעת
ורק מעלימים אותה מתחת לשכפ"ץ-
שריון-המצ'ואיזם המסתיר את שנחפץ
להקבר בסליק האל-זכור והאל-געת.

ורק שפצצת-הזמן באמבוש של הנפש
אורבת, בפתילה המתקצר, לשעת השי"ן:
לרגע-האמת הלא-צפוי, החרישי
שבו אתה עירם ממגננות ובו מונפת

אימת המאכלת של הילד הזוכר
את יצחקן שכל ימיו, חנוק, מתלעלע,
שרה עם עקדת ש"ר ה (שלא כתבו עליה
לא בבראשית כ"ב ולא בשום מקום אחר)

אבל שכל תוגת חייו תלויה לו על אנקול
ההיא, המחתרנית, שהיא האמא של הכל.

.4

ההיא, המחתרנית, שהיא האמא של הכל
ושגם בה לא תם הגיהנום, הרי הרע
תמיד היה רוצח סדרתי, ואם לקרע
אז למה לא בסיטונות ולמה לא לסקל

באבנים רבות במקום באבן יחידה
את עקשותו-לחיות של החשוף והפגיע?
ואם צודק או לא צודק, מגיע-לא-מגיע -
מי שם בכלל קצוץ על תמימותה של החידה

האיובית כשחין: "הטוב לך כי תעשק?"
שאין לה מענה, רק מענה, רק איזה דוקא
אדיש, נעול וקר כמו שער טירתו של קפקא
שכל המתדפק עליו סופו שניו לחשק

עד בוש בהמתנה לאיזו צפיה נכזבת:
הכן של העודלא המתאפק בסגור האבן.

הפן של העודלא המתאפק בסגור האבן
אף פעם לא ירעף לך מעל, תשכח מזה.
המיתוס של שפריר עליון הוא בלוף המתחזה
לאיזו פילנתרופיה של חסדי אדון לעבד.

ורק שאין אדון ואין שום חסד, יש רק כפור
של טונדרות-אין-רחם-ואין-נחם, ואם יש סמק
של אש-חמלה-נחם זה רק בך, באיזה עמק
אורפיאי שבינך לעצמך. לילות אין ספור

אדם משלה עצמו שפנלופה מחכה
ליוליסס או סולויג לפר גינט הרחק מעבר
לכל הרי החשך שלבם הקר לב-אבן
רק על מנת לתפס, כדג-זהב בקצה חכה,

ש"שם" זה כאן, בינך ובין האש, ואין לחצץ
לפני שהחכוך מוליד את פלא הניצוץ.

לפני שהחכוך מוליד את פלא הניצוץ,
לפני שהמלים פורצות את כל סכרי האלם,
לפני שהיאוש נפער והתקנה ננעלת
ותור-התם מגיע אל קצו והקיצו -

יש רגע אפיפאני של אמת, של התגלות,
של סנה בער באש שכבר שנים רומצת פנימה,
של גשר לא נקטע בין חי למת, בין בן לאמא
כשבכי אינו חלשה וכשבדידות אינה גלות.

וכמו שהיא חוזרת ממותה אל תוך חיו
הוא שב פתאם, כבומרנג, אל עמק קו-התפר
בין אין ליש, בין כפור לאש - שבו, משחור האפר
נולד בו עוף-החול של חם יפיה והוא חיב

לגנב, כפרומתאוס, את האש מפפור האבן:
הספזמה החמה, הגמגומית והנכאבת.

הספזמה החמה, הגמגומית והנכאבת:
שזכרונה מקלד בצג-הלב הלא-נמחק
בשום delete של זמן, של שכחה או של מרחק
מבקר הסגריר ההוא, בגשם, מול מצבת-

האבן הדלה, העלובה ההיא, מתחת
לנשרת הברושים האדישים, לשמי הסתו
של נחלת-יצחק שמשחירים בה, תו מול תו,
עורבים על פני חמשות-חוטי-חשמל שכמו נמתחת

בין מיתריהם, בלי הגה, פרטיטורת-אין-תקנה
של רקוים אלם על אפסותו המתחלחלת
של האדם - הספזמה החמה ההיא מול חלד
בו אין תשובות לילד גם כשאין ילד כבר

היא גיזר לא-נבלם, היא חד חצו, היא ברק גצו
של פרח-אור-האש בהתלקחו, בהנצו.

של פרח-אור-האש בהתלקחו, בהנצו
ברגע בו חורכות דמעות רותחות את כפור הלחי,
כשאין יותר לבד מן הלבד הזה, רק בכי
של גור אנוש אנוש המתייבב על מדבצו

של לוח-אבן קר שמתחתיו קבור כל מה
שבלעדיו הכל פגום, תותב, תחליף ג'נרי
למה שבלי חמו אתה, כגבול מועד לירי,
תמיד בכוננות-ספיגה לעוד מהלמה

של משהו עוין, נטול חמלה והגיון
הדן אותך יום-יום, כמין בית-דין-שדה, ללימבו
המתקרא "חיים" אף כי חיי אדם כלים בו
ובגידתו ננעצת (et tu, Brute?) כפגיון

בבשר תקוות-השוא שדגליהן קרועי התכלת
הם רחם המלים הנולדות מתוך האלם.

הם רחם המלים הנולדות מתוך האלם:
שירה היא השבעת-שדים, היא אוד-פחם לוהב
שבו אתה מתנה, רדוף-פחדים וצלוף-כאב,
על קיר המערה העשנה שלך את צלם

ממותות האבדן ודרךוני ההנטשות
כמין גאנדרטל נבער, לאור לפיד-הזכר
הלא-כבה-אף-פעם של הבדוד ושל הנכר
תוך אשליית-שוטים שהתנית הממשות

על כתל-המימזיס יש בה כח כביכול
לגרע, לוא במעט, מעצמתן פרועת הטרף
של כל המפלצות ההן שלא תאמרנה הרף
לנעץ סכינם של היתמות ושל השכול -

אלא אם כן היא נכונה לקנות את נצחונה
בדם ההתיסרות הזאת: שלא להכנע.

לשום בערך, שום כמעט, שום התחמקות מהלם,
שלא כטיחיו של הכזב המתפורר
שבין סדקיו גואה קולן העז והסורר
של כל האמתות המשתקות בכף הסלף.

של כל טלאי הפיאסקו החושפים באין מצפין
את כל קרעי קלונה של פשיטת-רגל קולוסלית
של כל מה שנחלם כאן ונרצח לנו ברוטלית
בספיגי הבצע, הקומבינה והספין.

כי גם חלום אפשר לרצוח, לא רק תם של ילד,
גם אתוס מסתאב, לא רק אור ומי-תהום,
ומדמעת העשקים כל בית-תמחוי יהם
ומקום שם המשפט שמה הרשע, סח קהלת.

ואין מנוס מאמץ הצפיה בסכנה:
ההצצה לתהום ההיא שאין לה תקנה.

בדם ההתיסרות הזאת: שלא להכנע
לבקרודות האימה, לערפדי העצב.
אפלו אשליה, אם היא יפה, אם היא נמרצת,
אם יש בה גחלילית של אור, של אמץ-לב קנא -

דוחה קצת את החשך, את הסחי, את החמס,
חזון הוא אשליה המתעקשת לא לגווע,
שלא לצנח אל הביב, להשאר גבוה
גם אם דונג כנפיו של איקרוס בסוף ימס.

גם אם הטוב הוא פראיר והרע שובר קפות,
גם אם הזנות פורחת והאהבה היא פרח
מאד בלתי מוגן בטרגד קשיחות-לבות-הקרח
של ארץ מתקרנפת - הוא עוד חי, הוא חם, הוא פה:

בוטה, לא מתפתה לשום פשרות של לך-בתלם,
לשום בערך, שום כמעט, שום התחמקות מהלם.

ההצצה לתהום ההיא שאין לה תקנה,
כחם של האמות והעמות עם סוד ההרס
שרק מהם מופק אותו נסיוב-חסון מארס
נחש הפטליזם ועקרב ההסכנה

לשקר, לרשעות, לתבוסתנות הזה-מה-יש,
לשחיתותו של הממסד, לעול ולעני.
שירה היא דם כבשת הרש, היא לא גהוק סלוני,
ורק הנצרבבים באש יודעים את שפת האש.

ורק מי שאכל במה שאין לו מכבים
מבין כי בדלקה הזאת שפלל אינה עוממת
פצעיו של היחיד הם הפרצה המדממת
שבה נספג, כאוסמוס, מכאובם של הרבים

אל תוך יתמות שלעולם לא יפרע לה חוב
אפלו במלים המעלות אותה באוב.

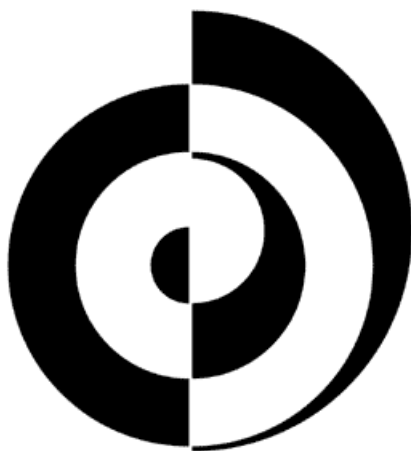

אִפְלוּ בַּמַּלִּים הַמַּעֲלוֹת אוֹתָהּ בְּאוֹב
כְּמוֹ אֶת אוֹרֵם שֶׁל כּוֹכְבִים מַתִּים, שְׁכָבֵר אֵינְנוּ
קוֹרֵן מֵהֶם אֲבָל עוֹדוֹ מַגִּיעַ אֶל עֵינֵינוּ
מִמְרַחְקֵי שָׁנוֹת אוֹר וְחֶשֶׁךְ שְׁעִיפוֹ מֵרֵב

כְּמִיָּה אֶל אֵיזוֹ הַבְּטָחָה גְּדוֹלָה אֲבָל מוּפְרָת
יוֹם-יוֹם, שְׁעָה-שְׁעָה, בְּדוֹרְסָנוֹת מְגִפֵי קְלָגֶס
שֶׁל כָּל הַנְּאֻלָּח, הַזּוֹל, הַצִּינִי וְהַגֶּס
שֶׁבָּם חֲבָרָה אֶת בּוֹר קְבָרָה בְּמוֹ יְדֵה חוּפְרָת.

רַק מִי שֵׁישׁ לוֹ בֵּית-קְבָרוֹת שְׁלֵם בְּתוֹךְ חֲזֵהוּ
יֹדֵעַ מַה נִּדְרִיר הוּא זְהָבָה שֶׁל הַשְּׂמֵחָה.
הַזְּמַן לֹא מְרַפָּא שׁוֹם כְּלוּם, גַּם דָּמַע שְׁנִמְחָה
מוֹתִיר בִּבְנֵי חוֹתֵם שֶׁל מְלַח קֵר שִׁיאֲחִזְהוּ

כְּזֵכֶר זֹו אֲשֶׁר קָצְרוּ יְדֵיהֶם מֵאֵהָב,
אֲבָל שֶׁהוּן, רַק הוּן, חוֹסְמֵי עוֹרְקֵיו שֶׁל הַמְּכָאוֹב.

15

הַחֶשֶׁךְ הָעוֹר שְׁכָמוֹ שׁוֹתֵק עֲצָמוֹ לְדַעַת,
הֵהָד הַמְּצַטְבֵּר, הַלֹּא-נִשְׁמַע, שֶׁל הָאֵינְקוֹל
יֹדְעִים, יֹדְעִים תְּמִיד אֶת הָאֲמֵת הַלֹּא נִגְדַעַת:
הֵהִיא, הַמְּחַתְרֵתִית, שֶׁהִיא הָאֲמָא שֶׁל הַכָּל.

הַכֵּן שֶׁל הָעוֹדֵלָא הַמְּתַאֲפֵק בְּסִגּוֹר הָאֲבָן
לְפָנֵי שֶׁהַחֶפֶךְ מוֹלִיד אֶת פְּלֵא הַנִּיצוּץ,
הַסְּפִזְמָה הַחֲמָה, הַגְּמִגְמוּמִית וְהַנְּכֻאָבֵת
שֶׁל פֶּרַח אוֹר-הָאֵשׁ בְּהַתְּלַקְחוֹ, בְּהַנְּצוֹ -

הֵם רַחֵם הַמַּלִּים הַנּוֹלְדוֹת מִתּוֹךְ הָאֲלֵם
בְּדָם הַהַתְּיָסְרוֹת הַזֹּאת: שְׁלֵא לְהַפְּנֵעַ
לְשׁוֹם בְּעֶרְךָ, שׁוֹם כְּמַעַט, שׁוֹם הַתְּחַמְקוֹת מֵהֶלֶם
הַהַצְּצָה לְתַהוֹם הֵהִיא שְׁאִין לָהּ תַקְנָה

אִפְלוּ בַּמַּלִּים הַמַּעֲלוֹת אוֹתָהּ בְּאוֹב
אֲבָל שֶׁהוּן, רַק הוּן, חוֹסְמֵי עוֹרְקֵיו שֶׁל הַמְּכָאוֹב.

14

אֲבָל שֶׁהוּן, רַק הוּן, חוֹסְמֵי עוֹרְקֵיו שֶׁל הַמְּכָאוֹב,
שֶׁל לִית דִּין וְדִין, אִם שֶׁל הַיּוֹם וְאִם שֶׁל פְּעַם,
אִם שֶׁל תּוֹגַת-אֵין-אִם וְאִם שֶׁל אֲגוּרְפֵי-הַזְּעַם
שֶׁל כָּל חֶסְרֵי-הַלְּחָם שְׁנִמְאָס לָהֶם לְרַעֵב.

וּבְהַזְדַּעַק הַמְּתַחַסְדִּים עַל כִּי יָד אִישׁ בְּאִישׁ
יִזְכֵּר נָא לְמַגְנֵי-הָאֵלִימוֹת יְפֵי-הָרוּחַ
שְׁאִין אֵלִים יוֹתֵר מִן הָעוֹלָה וְהַקְּפוּחַ,
מַעֲלָבוֹנוֹת הָרִישׁ מוֹל מִשְׁמַנֵּי הַנוֹבוּ-רִישׁ.

וְרַק שִׁירָה שְׁנִסְתִּידָה בְּאֵטֶם שְׂרִיר הַלֵּב,
שְׁנִתְנַתְּקָה אוֹטִיסְטִית מִן הַמֵּר וְהָרוּחַ
מִתַּחַת לְאִפָּה הָאֵסְטֵנִיסִי, אֲנִין-הָרִיחַ
טוֹרְקֵת אֶת דְּלִתָּהּ בְּפָנֵי הַמְּרִי וְהַכָּאֵב

שְׁלֵא כְּבוֹ בִּילְד מֵאִימַת אוֹתָהּ כְּרִיתָה עַד
הַחֶשֶׁךְ הָעוֹר שְׁכָמוֹ שׁוֹתֵק עֲצָמוֹ לְדַעַת.

"אָ ייִדיש קינד" מאת חנה חייטין (1925-2004)

לבבות קוראים רבים עם "לב אם"

"האומר דבר בשם אומר", אמר רבי אלעזר בשם רבי חנינא, "מביא גאולה לעולם". בתקופתנו, ימי האינטרנט ומנועי החיפוש, משאינך יודע את שם האומר, קשה למצוא את הדבר. אם כך הוא לגבי סתם דבר, על אחת כמה וכמה כשמדובר בשיר ולו גרסאות שונות בשפת המקור, תרגומים אחדים, ביצועים מוזיקליים נבדלים ואת שם המשוררת ניתן לכתוב, מלבד בעברית, ב-9 או 10 צורות שונות. והנה: אך זה פרסמנו את גיליון 12 ובו הרשימה "לב אם מכיסו של פיני'לה" ומיד הגיעה הודעה שהיא גם קצה חוט וגם הרבה יותר מכך, חֶבֶל של ממש.

לשרית שלום רב

לשמחתי אני יכולה להאיר את עיניך בנוגע לשיר האידי "לב אם". שמו המקורי של השיר באידיש הוא - "אין א ליטוויש דערפל ווייט". השיר נכתב בגטו שבלי שבליטא, המשוררת היא חנה חייטין אשר כתבה הרבה שירים בגטו. השיר "בכפר קטן בליטא" הפך להמנון הגטו. חנה חייטין שרדה את השואה, עלתה לארץ ולאחר מספר שנים היגרה לארה"ב, שם נפטרה לפני כ-3 שנים. אני שולחת לך את השיר המקורי. המנגינה היא עממית. באיגוד יוצאי ליטא נמצא ספר שירי גטו שבלי בו מופיעים הרבה משיריה של חנה חייטין. בברכה בתיה

להודעה נלווה קובץ מוזיקלי ובו גם ביצוע השיר ביידיש ושמו "בכפר קטן בליטא".

בתיה, שבעלה דוד הוא מניצולי גטו שבלי (שאוולי – Šiauliai) ושניהם מפעילי איגוד ניצולי ליטא, יצרה גם קשר ביני לבין הגברת אטה גוז האוספת חומר לקראת הוצאה לאור של שירי חנה חייטין, מחברת השיר שאנו בעקבותיו. בידה גם הספר "שירים מגטו שבלי" בהוצאת יוצאי גטו שבלי. בין השירים והתרגומים בספר נמצא גם השיר המקורי ביידיש, שני תרגומים ותמונתה של המשוררת שלא נמצאה בשום מקור אחר. הגברת גוז נאותה לשלוח אלי בדואר את צילומי הדפים שביקשתי. רבים מכם, הקוראים, החלו לאסוף ולשלוח אלינו קישורים אל פרטים רבים אודות השיר, המשוררת והגטו בו הפך השיר "אין א ליטוויש דערפל ווייט" למעין המנון.

חנה חייטין
Khana Khevtin

חנה חייטין נולדה ב-1925 בשאוולי, היתה תלמידה בגימנסיה העברית בעיר ואחר כך יצאה לעיר קובנה ללמוד במטרה להיות גננת. למזלה נותרה בגטו ולא הייתה בין המובלים להשמדה מיידית. בתוך האימה, המחלות, הגירושים והרעב החלה נערה צעירה זו לכתוב מחברת שירים ביידיש. שיריה עברו בגטו ובמחנות העבודה מפה לאוזן וזכו לפרסום רב. גטו שאוולי שנסגר ב-31.8.41 סבל מצפיפות נוראה ורדיפות קשות כבר מראשית הכיבוש הנאצי. על שטח של כשמונה דונמים נדחסו עם הקמת הגטו כ-5,500 תושבים. הוצא צו להוצאת יהודים מבתי חולים, צו איסור על מכירת תרופות, צו האוסר על לידת תינוקות יהודים. מחלות – בעיקר דיזנטריה – גרמו לשיעור תמותה גבוה בנוסף ל'אקציות' הגירוש של זקנים וילדים להשמדה.

שירה של חנה שכמה שמות לו, נקרא במקורו "א יידיש קינד", (ילד יהודי). הוא נכתב כנראה על רקע מסע הרצח של ילדים שנערך בגטאות ליטא במרס 1943. השיר נוגע בניסיונם הטרגי של אמהות ואבות בגטאות למצוא מקומות מסתור לילדיהם מחוץ לגטו, רגע לפני האקציה, גם בבתי גויים. היהודים שהצליחו לשרוד, הועסקו בעבודות כפיה בגטו עצמו ובערים בסביבה. משקרב הצבא האדום לשאוולי פונתה חנה חייטין מהגטו עם שארית יהודי שאוולי אל מחנה הריכוז שטוטהוף שליד דנציג. היא שוחררה על ידי הצבא הסובייטי בסוף שנת 1944 עם הקולונה (הטור) שהנאצים הצעידו לעבר טורון. מקהילת יהודי שאוולי נותרו כ-500 נפש. חנה הגיעה תחילה ללודז' ומשם, דרך גרמניה, עלתה ארצה. בשנות השישים ירדה לארה"ב, שם התגוררה עד יום מותה, בשנת 2004. לשירה של חנה חייטין "א יידיש קינד", ישנם כל האפיונים של זמר-עם אמיתי - בכך ערכו העיקרי. שירי עם עוברים בעיקר בעל-פה ולכן נוצרים הבדלי גרסאות ונוסחים שלעתים הם חלקיים (כמו זה ששרתי בתנועת הנוער) ולעתים ישנם רק הבדלים קטנים. אנו מכירים שלושה שמות לשיר ביידיש ושלושה שמות לגרסאות העבריות. כך גם לגבי המנגינה, הלחן העיקרי הנו נעימה עממית. בשלושה ביצועים שהצלחנו לשמוע, ישנם הבדלי סגנון, החל בנעימה מזרח אירופית, דרך סגנון חסידי ועד לגוון המזכיר חזנות. לחן נוסף ושונה בביצוע הזמרת דורית ראובני, אף הוא נעימה עממית שמקורה לא ידוע. להלן מילות המקור המלאות ובשפת המקור.

א יידיש קינד (לשמיעת השיר) (השיר השלישי ברשימת השמיעה)

בעט זיך שטאַרק דאָס קינד ביי איר:
 – מאַמע, כ' וויל נאָר זיין מיט דיר,
 לאַז ניט איבער מיך אַליין! ...
 ס' קינד פֿאַרגייט זיך מיט געוויין...
 לאַזט זי קושן אים אַ סך
 אָבער ס' העלפֿט איר ניט קיין זאָך;
 ס' קינד נאָר טענהט: ניין און ניין,
 כ' וויל ניט בלייבן דאָ אַליין! ...

אין די אַרעמס נעמט זי אים
 און מיט ווייכקייט אין איר שטים
 זינגט זי: – יינגעלע דו מיינ! ...
 און זי וויגט אים אַזוי איין.
 נאָך דעם וויינט זי פֿריי זיך אויס
 און זי טרעט פֿון שטוב אַרויס,
 אַנגעפֿילט מיט זאָרג און שרעק,
 און זי גייט אין נאָכט אַוועק...

קאַלט אין דרויסן און אַ וויינט
 הערט אַ קול זיך: – אוי, מיינ קינד,
 דיך געלאַזט אויף פֿרעמדע הענט –
 אַנדערש האָב איך ניט געקענט...
 גייט אַ מאַמע, מיט זיך רעדט,
 און אין דרויסן – קאַלט און שפעט,
 ס' וויינט אין פנים איר דער וויינט:
 – גאָט, באַשיץ מיינ איינציק קינד!

אין אַ ליטוויש דערפֿל ווייט
 שטייט אַ שטיבל אָן אַ זייט,
 דורך אַ פֿענצטער ניט קיין גרויס
 קוקן קינדערלעך אַרויס:
 יינגעלעך מיט פֿלאַקסן קעפֿ,
 מיידעלעך מיט בלאַנדע צעפֿ,
 און צוזאַמען דאָרט מיט זיי
 קוקן אויגן שוואַרצע צוויי.

שוואַרצע אויגן, פֿול מיט חן
 האָט אַ נעזעלע אַ קליין,
 ליפעלעך – צום קושן נאָר,
 שטאַרק געלאַקטע שוואַרצע האָר.
 ס' האָט די מאַמע אים געבראַכט
 איינגעוויקלט אין דער נאָכט,
 שטאַרק געקושט אים און געקלאַגט,
 שטילער הייט צו אים געזאַגט:

– דאָ, מיינ קינד, וועט זיין דיינ אָרט,
 הער זשע צו דיינ מאַמעס וואָרט:
 איך באַהאַלט דיך דאָ דערפֿאַר,
 ווייל דיינ לעבן דראָט געפֿאַר;
 מיט די קינדער שפּיל זיך פֿיין,
 שטיל, געהאַרכזאַם זאַלסטו זיין,
 מער קיין יידיש וואָרט, קיין ליד, –
 ווייל דו ביסט ניט מער קיין ייד...

פֿרעמדע שטוב, מיט מענטשן פֿיל.
ס'ינגעלע איז שטום און שטיל,
רעדט ניט, בעט ניט, וויל קיין זאך,
זעלטן ווען ער טוט אַ לאַך;
ניט קיין טאָג און ניט קיין נאַכט,
ניט ער שלאָפֿט און ניט ער וואַכט;
וואַסילקאָ – אַ נאָמען פֿרעמד,
אויף זײַן הערצל דריקט און קלעמט.

מאַמע וואַגלט וווּ אַרום,
ווי איר יאַסעלע אויך שטום;
קײנער ווייסט ניט, קײנעם אַרט,
און זי וואַרט און וואַרט און וואַרט.
צו יוכבד איז זי גלייך,
ווייל, ווי משה אויפֿן טײַך,
עלנט, איינזאַם אויפֿן ווינט
איז פֿאַרלאַזט איר איינציק קינד...

(המקורות המסומנים להלן בצבע כחול הנם קישורים שיאפשרו לכם להגיע אל דף המקור.)

את השם "חנה חייטין" ניתן לכתוב באותיות לטיניות במספר צורות. תוך כדי ניסיונות שונים הגעתי אל קטלוג רוברט ומולי פרידמן, ארכיון וקטלוג לזמר-עם יהודי הנמצא בספריית אוניברסיטת פנסילבניה. "[קטלוג פרידמן](#)" מונה 9 ביצועים ביידיש. האחד מהם Yiddish kind ע"י [דנטו חזן לואיס](#), (השיר השלישי). ב"קטלוג פרידמן" נזכר גם ביצוע אחד באנגלית שעד כה לא הצלחנו למצוא את מילותיו.

מילות המקור ביידיש נמצאות גם ברשת האינטרנט הן ב"ויקיפדיה", אנציקלופדיה מקוונת ביידיש, ששלח פרופ' יהודה איזנברג מאוניברסיטת בר-אילן והן בפורום לשפת יידיש המתנהל ברשת "תפוז" על ידי [חיים לוי](#) שהוסיף לנו מידע באמצעות מיכל.

מהשוואת מקורות אלה לדף השיר שנמצא בכיסו של פיני'לה רוזן ז"ל, עליו סיפרנו בגיליון הקודם – [גיליון 12](#), (ע' 55) נראה כי רשם את המילים ממי שידע לשיר אותן, אך לא במדויק, אין זו העתקה מכתב יד כל שהוא, או מההדפסה. ניתן ללמוד זאת ממילים ואף שורות חסרות. באופן דומה זכרה את השיר הגברת רבקה רוזמן שהצליחה לברוח מגטו רפולובה באוקראינה כשהיא מחופשת לאוקראינית. שנים לאחר מכן הקליטו בני

משפחתה ורשמו מפיה שירים ביידיש שזכרה ושרה. כלתה, הסופרת יעל רוזמן, תושבת פֿליל שבגליל המערבי, תרגמה את השירים לעברית, וביניהם "[בכפר קטן בליטא](#)". מעיון בנוסח התרגום

המופיע כאן, נראה כי גם הגברת רוזמן למדה את השיר ושרה אותו ללא מקור כתוב לפניו וכך גם התרגום שנעשה על פי זכרונה.

התרגום המוכר ביותר נכתב על ידי יצחק כפכפי, מחנך, סופר ועורך מקיבוץ מעוז חיים. תרגום זה מופיע גם באתר "יד ושם" תחת השם "[ילד יהודי](#)", כחלק מתכנית חינוכית על המשפחה בשואה. תרגום זה נערך על פי נוסח יידי שונה בפרטים מועטים, בעיקר בחלקו האחרון של השיר, שם חסרות המילים בהן משווה המשוררת את האם ליוכבד השולחת את משה בנה על היאור. את מילות התרגום הזה שרה דורית ראובני, כאמור לעיל.

תרגום נאה מאת רוני גרוס, הגיע אלינו תחת השם "[בכפר נדח וקט בליטא](#)" רוני, איש מערכות, מחשבים ומשורר, תרגם גם הוא את השיר אך מטקסט יידי מקוצר. יהודה איזנברג מאתר "דעת" ללימודי יהדות ורוח, ואוניברסיטת בר אילן, ליווה וסייע במהלך החיפוש אחר מקורות ומידע. את הסיכום שלו העלה – בצרף שמי – בגיליון המקוון של כתב העת לשירה "[ממעמקים](#)", בין השאר שמע מתלמידת סמינר "בית יעקב", לפני שנים, נוסח שהיו נוהגים לשיר שם. השיר אינו שלם – הזמן

פורטרט ילד מגטו וילנה שבליטא. צויר ע"י [יעקב ליפשיץ](#). הילד נרצח במחנה שטוטהוף, הצייר ליפשיץ גווע במחנה דכאו.

תרגום עברי יחיד הנאמן לשורות המקור הנו תרגומו של המשורר והמתרגם אליהו מייטוס, הוא מופיע בספר "שירי גטו שבלי" לצד המקור היידי, אנו הוספנו רק ניקוד שהיה חסר. חבל, לא ניתן לשיר אותו במנגינה המקורית, למתרגם לא הייתה כוונה לכך.

ח. חייטין
נוסח עברי: אליהו מייטוס

בכפר ליטאי קט...

על זרועותיה אז נטלה
הילד ובחילה
בקול אותו ישנה,
כמלפנים במשכנה.
בעינים אדמות מבכי
נשקה ראשו, נשקה בנהי,
נשקה בחם מלב נקרע -
השאירתו ועזבה.

רוח של צנה נושב
בחוש. אי-קול שם מינב:
"אבוי, ילדי, בידי זרים
אותך זנחתי, אך האם
ברכה אחרת לי הייתה?"
בחשך אם משוטטה!
הרוח נך בפני האם,
והיא: "ילדי, אלי רחם!"

בית זר ועם שם רב,
מהלך הוא דם, שקט, ענו,
כלום לא יבקש, לא בכי, לא ניב
בת-צחוק לא תרחף על פיו.
זרים לו שם קולות אדם,
אליו דוברים - זרה שפתם!
שמו "וסיק" לו גם כן מוזר,
לבו פעוט נלחץ, נעכר.

לבב האם יחוש הכאב,
אף רגע לא ירגע הלב,
יוצא לילד, זע ונע,
מעט נד יוס'לה מקנה.
לאם משה הן היא דומה,
כעל היאור משה את בנה
הלא הפקירה בין עם זר,
גלמוד עזוב הוא בנכר.

בכפר ליטאי קט
בביתה שמון הצד,
מבעד לאשנב
נשקף משם הטף.
ילדים - ראשי-פשתן,
ילדות - פז צמתן.
ובניהם - אחד
בעיני שחור נבט.

עינים לו - אוצר של חן,
לו אף קטן, חטיבת שון,
שפתים לו - רק לנשקו,
שחר תלתלים הראש תפן.
הביאתו לכאן האם,
מעטף בליל שומם,
נשקתו ויללה,
ובחשאי לו מללה:

"מהיום, ילדי, זה מקומך,
זכר זכר דברי אמך:
אני אותך פה מחביאה,
כי סכנה לך אורבה.
עם הילדים שחק יפה,
שקט וממשמע תהיה,
אך אל תפליט מלה יהודית,
כי מהיום, ילדי, אינך יהודי".

הילד התחנן בבכי:
"אתך להיות רוצה אני,
אל תניחיני, אמא, פה לבד" -
בכה הילד ורעד.
הבטיחה לו הרבה דברים,
אך בלא הועיל, הוא לא הסכים,
"לא ולא" צוה, רעד,
"איני רוצה להיות לבד!"

על פי "שירים מגטו שבלי" בהוצאת יוצאי גטו שבלי, (ע' 214-216). צילומי הדפים נשלחו מהמוציאים לאור - בידי הגב' אטה גוז. תודתנו לה ולחבריה.

את התרגום לאנגלית טרם מצאנו.

פורטוגזית? יש!

בפורום אינטרנט בברזיל, פורום של טייסים וצוותי אויר!!! בארץ הקרנבל והסמבה, גיליתי את "[UMA CRIANÇA JUDIA](#)" (בפורטוגזית: "ילד יהודי"). לשיר הקדמה העוסקת בהחלטה הנאצית על "הפתרון הסופי" בוועידת ואנזה הידועה לשמצה בינואר 1942, על ראשית השואה ועל המשפחות היהודיות שניסו למצוא מחבוא במוסדות נוצריים לילדיהם.

על ההודעה חתום מנהל הפורום שכינויו Pikaxu ואת המכתב עם המבוא והשיר קיבל בדוא"ל. בהתרגשות הוא מעלה את ההודעה לחבריו בפורום עם שורות שחציין בפורטוגזית וחציין יידיש באותיות לטיניות.

המחבר המקורי Samuel Belk, כנראה שבין השאר הוא חבר מועדון "היבראיקה" היהודי בסן-פאולו. השם שכיח ולא רציתי להיכנס לתכנית בילוש מקיפה.

נודע לי כי ישנה כוונה לערוך, לתרגם ולפרסם את כל קובץ שיריה של חנה. עד כה לא נסתייע הדבר. אם ישנו בין הקוראים מי היכול לגרום לביצוע יזמה זו אשמח ליצור קשר בינו לבין הגברת אטה גוז המחזיקה בחומר.

חלק ניכר מהחודש האחרון ביליתי במסע מרתק ומרגש בעקבות המשוררת חנה חייטין ושירה "ילד יהודי". ולמעשה עוד קודם לכן, מיום שקראתי את מאמרו של ראובן אדיבי ברבעון "חיוך". כמות המידע שקיבלתי, מכם הקוראים הייתה ענקית וכל פיסת מידע שובצה ולוותה בחיפושים נוספים. הייתי רוצה לציין את כל אלו שהתלהבו אתי, כתבו, העירו וחיפשו יחד אתי בספריה הגדולה ביותר בעולם – רשת האינטרנט.

אך אוכל רק להודות לכולכם ולקוות שמה שעורר בנו שיר אחד, יעבור הלאה לרבים נוספים.

תודה

צייר: Tolkaczew, Zinovij
מתוך הספר "הפרחים של אושוויץ", 1946

עיין ערך תרגום

"אחרי הכל, שירה כְּשֶׁלְעֲצָמָה היא תַּרְגוּם" (יוסף ברודסקי, 1977)

הביא ותרגם: אריאל סימקין

רוברט היידן Robert Hayden (1913 – 1980)

רוברט היידן נולד בשם אסא בונדי שפי, בדטרויט, מישיגן. הוריו נפרדו בהיותו בן שנתים ואמו הפקידה אותו בידי זוג שכנים, וויליאם וסו-אלן היידן. הוא גדל בשכונת עוני שחורה בדטרויט, בשם Paradise Valley, שהיתה לפני כן שכונה של מהגרים יהודים ממזרח אירופה. הבית בו גדל היה טעון במה שכינה בשיר "ימי ראשון חרפיים", 'כעסים תמידיים'. היידן היה קצר-רואי ונמוך קומה וגדל כילד בודד הבולע ספרים. לאחר שסיים תואר ראשון במכללת דטרויט, הועסק בפרויקט Federal Writers Project, של תמיכה באנשי רוח, במסגרת ה-'ניו דיל', וחקר את תולדות השחורים בארה"ב ותרבותם העממית. רוב אנשי הרוח בפרויקט זה היו בעלי אוריינטציה סוציאליסטית רדיקלית. שיריו הראשונים של היידן, שאת רובם גנז אחר-כך, נכתבו ברוח זו. ב-1940 נשא לאשה את ארמה אינז מוריס, פסנתרנית ומורה למוסיקה, לה היה נשוי עד יום מותו. בהשפעתה עזב את אמונתו הבפטיסטית והצטרף לאמונה הבהאית. ב-1941 החל ללמוד לתואר שני באוניברסיטת מישיגן, שם למד אצל המשורר הבריטי ויסטן יו אודן והושפע ממנו. הוא עצמו לימד באוניברסיטת מישיגן ולאחר מכן באוניברסיטת Fisk בנשוויל, טנסי. בשנים 1976-1978 היה המשורר השחור הראשון שנבחר כיועץ לשירה בספריית הקונגרס. שירתו של היידן עוסקת בתולדות השחורים בארצות הברית ובמעמדם, אך בהשפעת אודן נמנע מרטוריקה גזעית ופוליטית, ועסק בסובלים, ב-'אאוטסיידרים' ובמפסידנים באשר הם. בזה העלה עליו את חמתם של פעילי "הכוח השחור" שחשבו כי משורר שחור חייב להיות פעיל מהפכני.

ההוצאה האחרונה של שיריו המקובצים היא:

Robert Hayden: Collected Poems, Edited by Frederick Glaysher, Liveright Publishing Corporation, New York / London, 1996.

לילה, מות, מיסיסיפי (1962)

1.

צָרְחָה מְרִטִיטָה. אַח צוֹרַח?
אוֹ אֶחָד מֵהֶם?
הִזְקֵן מְדִיף רִיחַ
וְצַחְקוֹקֵי חֻלְשָׁה –

אֶחָד מֵהֶם, בְּטַח –
וּמוֹצִיא אֶת פְּנֵס הַמְטַבֵּחַ,
צוֹלֵעַ לְגִזְזוֹטְרָה לְהַקְשִׁיב
בְּלִילָה בְּלִי-חֻלּוֹן.

לְהִיּוֹת שֵׁם עִם הַבְּחוֹר וְכָלֵם
אִם הִיִּיתִי שׁוֹב בְּרִיא.
הָיָה זְמַן. הָיָה זְמַן.
גְּלִימוֹת לְבָנוֹת כְּמוֹ אוֹר יָרַח.

בְּחֻשְׁכַּת עַץ-הַגּוֹמִי
הַתְרַנְּנוּ אִזְ אֶת הַהוּא
וְהוּא מֵיִבֵּב יְשׁוּ שׁוֹתֵת דָּם
כְּשִׁחְתְּכֵנוּ לוֹ.

הָיָה זְמַן. צָרְחָה!
בְּטַח צָרְחָה.
הוּא כַּח וַיִּרְקַ,
לוֹהֵט כְּמוֹ בָּאֵשׁ-מִפְּשָׁעָה.

יְהִיָּה לָנוּ בְּקַבּוֹק,
הַבְּחוֹר וְאַנִּי –
הוּא הַרְוִיחַ לוֹ בְּקַבּוֹק –
כְּשִׁיבּוֹא הַבֵּיתָה.

חבצלות המים של מונה (1970)

הַיּוֹם כְּשֶׁהִידִיעוֹת מְסַלְמָה* וְסִיגוֹן
מְרַעִילוֹת אֶת הָאוֹיֵר כְּמוֹ נְפִלֵת,
אֲנִי בָּא שׁוֹב לְרֵאוֹת
אֶת הַתְּמוֹנָה הַשְּׁלוֹהַ הַגְּדוֹלָה
שְׁאֵהֶבְתִּי.

כָּאֵן מְרַחֵב וְזְמַן קִימִים בְּאוֹר
בוֹ מְאֵמִינָה הָעֵיִן כְּמוֹ עֵינֵי שֶׁל הַתָּם.
הַנְּרָאָה, הַיְדוּעַ,
מִתְמוֹסֵס בְּזֵהָר סִסְגוֹנִי, הוֹפֵךְ
לְאֲשֻׁלְיָה שֶׁל גּוֹף הָאוֹר
שֶׁלֹּא הִיָּה, הִיָּה, יִשְׁנֵנו תְּמִיד.

2.

אִז הַרְבֵּצְנוּ לָהֶם, הוּא אָמַר.
עוֹד וְעוֹד בְּזְרוּעוֹת עֵיפוֹת.
וְהַשְּׂרָשְׁרוֹת הַגְּדוֹלוֹת הַזְּקֵנוֹת
מְטַנְּפוֹת וְאֲדָמוֹת.

הוּ יֵשׁוּ בוֹעֵר עַל הַצֶּלֶב הַטְּהוֹר

אֶל־הֵימָּה, זֶה הָיָה יוֹתֵר
מְלַצוֹד דָּב
שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לְמָה
אֶתָּה רוֹצֵה אוֹתוֹ מֵת.

הוּ לִילָה, לִיל מְפֻלָּע עֲרַפְדָּב

אֲתֵם יְלָדִים הִבִּיאוּ לְאָבָא*
קִצַּת מִיָּם עֲכָשׁוּ כְּדִי
שְׁיוֹכֵל לְשִׁטּוֹף אֶת הַדָּם
מְעַצְמוֹ, הִיא אָמְרָה.

הוּ לִילָה נִבְגָד בְּחֻשֶׁךְ לֹא-לוֹ

* המלה המופיעה במקור האנגלי הוא Paw.
מלה זו היא נוסח עממי בארה"ב של Papa,
אבא, אך פרושה גם טלף של חיה טורפת. נוסף
לכך, לפי כמה פרשנים, היא רומזת לפונטיקס
פילטוס, הנציב הרומי שצלב את ישו, שלפי
הברית החדשה "...ויקח מים וירחץ את ידיו
ויאמר נקי אנכי מדם הצדיק הזה...".

קלוד מונה, "חבצלות מים", 1916

הו אור הנראָה משתַּבֵּר כְּמוּ מִבְּעַד לְדַמְעוֹת.
כָּאֵן הַהֵלָה שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם
שֶׁכֵּל אֶחָד מֵאֲתָנוּ אֵבֵד.
כָּאֵן הוּא הַצֵּל שֶׁל חֲדוֹתוֹ.

* סלמה, אלבמה, ארה"ב. ב-7 במרץ 1965 נערכה שם הפגנה למען זכויות הצבעה לכושים, שהותקפה על ידי חיילים ושוטרים באלות וגז מדמיע.

סוֹלְדָד * Soledad

(וְאֵי, אֵי כִּבֵּר לֹא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה)

עִירָם, הוּא שׁוֹכֵב בְּחֹדֶר אֶפֶל,
מְעֻשָׁן בְּלִי-הַפֶּסֶק, מְעֻרְסָל בְּסָמִים, בְּגִ'ז,
יֹתֵר מִכָּל בְּשֶׁר-גּוֹף מְעֻרְסָל שֶׁל אֱהוּב.

מִיֵּלֶס דִּינִיס בְּנִשְׁיפָה-מְגִנִּיבָה מְנַגֵּן לוֹ:
הוּ תוֹנֵה שְׁזוֹזוֹרָה, פְּלִמְנָקוֹ בְּלוֹז חוֹשְׁנִי;
בְּקוֹל חֶמֶר-שְׁרוּף, נִגְה־מְנֹת שֶׁל לִיֵּדֵי דִי

(לִיֵּדֵי שֶׁל מְגִנּוּלִיּוֹת בְּשַׁחֲזוֹר טְהוֹר)
שִׁירְקִינָה עַל אֶבֶל, אֶבְדָּן וּפְרֻדָּה,
בְּכִיבֵשׁ שֶׁל כָּאֵב שְׁסוֹהֲרִיו הַכּוֹזְבִים

שַׁחֲרוּהוּ מְמַנּוּ לְשַׁעָה קְצָרָה.
פְּחֻדִיו וְעֻצְמוֹ שְׁטָרָם בְּשֶׁל
מַחֲכִים לוֹ בְּמוֹרֵד רְחוּבוֹת אֱלִמוּנִים.

הוּא נֶחֱבָא בְּצַד הַלְּבָנָה הָאֶפֶל,
מוֹצֵא מְקַלֵּט בְּתֵא זְכוּכִית צְבֻעוֹנִית,
נְמַלֵּט לְאֶרֶץ גְּבִישׁ חֶסֶר־תְּשֻׁעוֹנִים.

רַק רוּח-הַרְפָּאִים שֶׁל לִיֵּדֵי דִי יוֹדַעַת
הֵיכֵן הוּא. רַק הַמוֹסִיקָה. וְהוּא מְטַלְטֵל
בְּקֻצֵב הַסּוּוִינֵג: עֲכָשׁוּ מְעַבֵּר לְנִצַּח מַחְלָט.

* Soledad בספרדית = בדידות.

רוברט היידן קורא את שירו Soledad (אנגלית)

שנת הילד (1978) (לנכדי)

מה שִׁנְכֶסְפָנוּ
אֲךָ הֵיִינוּ חֲסֵרֵי-אוֹנִים
לְעֲשׂוֹת לְמַעַנְם, הוּ נֶעַז
מִכָּאֵל, לְמַעַנְךָ,
בְּהִכִּירוֹנוּ בְּצֶרֶךְ
בְּפִרוֹת הַחֲנָם
שֶׁל הַחֶסֶד.

אֲנִי מְבִיט אֶל תוֹךְ
עֵינֶיךָ הַבוֹרְקוֹת, שֶׁתְּמִיֶהֱתוּ
מִחֲדָשֶׁת, מִשְׁנָה
כָּל דָּבָר פְּשׁוּט, וּמִקְנָה
שְׁחֲזוֹן פְּנִימִי
עוֹד יַעֲצִים אֶת
כַּח רְאִיתוֹ. בִּינְתִים
אֲנִי מִסְתַּפֵּק בְּמַבְטְךָ
מִצִּיץ בִּי לְפַעֲמִים
כְּאֵלּוּ, אִם תּוֹכֵל
לְדַבֵּר, תִּשְׁתַּפְּנוּ
בְּבִדְיָה שְׁנוֹנָה.

מִי יִתֵּן וְהָאֵק וְגִ'ים
יְלוּוֶךָ. יְהִי רְצוֹן כִּי
יִפִּי לְפָנֶיךָ יִהְיֶה
וּמֵאֲחֶרֶךְ, יִפִּי
יְסוֹבְבֶךָ, וּכְלִיל
הִיִּפִי יִשְׁמְרֶךָ
בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

וְאֵתָה הַגַּעֲתָ,
מִכָּאֵל אֶהְמוֹ, לְחֶלֶק
אֶת חֵינְךָ אֶתְנוּ.
הַעֲנִקְנוּ לְךָ
שֵׁם שֶׁל מְלֶאֶךְ –
וְשֶׁל מְשׁוֹרֵר גְּדוֹל:
גַּם אֲנוּ מְכַבְּדִים
אֶת הָאֲתִיוֹפֵי אֶהְמוֹ,
גְּבוֹר שֶׁל שְׁלוֹם.

מִי יִתֵּן וְשִׁמוֹת אֱלֹהִים
יִהְיוּ כְּקַמְעוֹת;
מִי יִתֵּן וְנִעִירוּ
קֶסֶם שְׁמִימֵי לְשִׁמֵּר
עֲלֶיךָ, כִּי אֲנוּ לֹא
יְכַלִּים בְּעוֹלָם שְׁאִינוּ
מְקוֹם לְיֶלֶד –

שְׁאִין בּוֹ מְקַלֵּט
לְיֶלֶדִי גּוֹיָאָנָה
הַטְּבוּחִים בְּיָדִים
שֶׁבָהֶן בְּטָחוֹ; שְׁאִינוּ תוֹמֵךְ
בְּיֶלֶד הַבִּיאָפְרִי
עִם בְּטָן נְפוּחָה
וְצִלוּחִית נְדָבוֹת רִיקָה;
שְׁאִין בּוֹ מַחֲסָה לְיֶלֶד
מִגִּטוֹ וְרִשָּׁה.

הרג העגלים (1978)

מְאִימַת הַשִּׁפְעַ, הַחוֹאִים
בְּחֻשׁוֹבִים חֲמוּרֵי-סֶבֶר
מְשַׁלְכִים עֲגָלִים צוֹרְחִים לְמַחְפָּרַת
וְיוֹרִים בָּם כְּדִי לְפַטֵּם אֶת קִיבַת הַתְּמַחִיר.

אִימַת הָעֲגָלִים הַמְּבַזְבְּזִים נְבִלְלַת
בִּיְסוּרֵי גְּסִיסַת הָרַעֲבִים
אֲשֶׁר מוֹת הָעֲגָלִים לֹא יוֹשִׁיעֵם.
הַהֶרֶג הוּא, כְּמוֹבּוֹ, "מֵהִיר וְנָקִי";
וְאִם כִּי אֵין לְהַשׁוֹת מְזַפִּיר לְנוּ

לְמֵרוֹת זֹאת – גְּבָרִים נְשִׁים יְלָדִים
נְדַחְקִים כְּחִיוֹת חֲסֵרוֹת-עֶרֶךְ
אֶל תוֹךְ בּוֹר וּפְחוֹתִים מְבַהֲמוֹת
בְּעֵינֵינָם טְרוּפוֹת-מְלַחְמָה כְּמוֹ בְּקָר מְכָה-טְרוּף טְבוּחַ.

"וְנָתַתִּי תְּכֵלֶת בַּחֹל" - ספר שירה חדש.

משוררים בריטיים של התקופה הרומנטית נהגו לסייר בארצות אירופה הקלאסית, איטליה, יוון, ויש שהרחיקו אל המזרח. כנראה שקשה למדי לשבת באורח קבע בלונדון המעורפלת ולשיר על גיבורים קלאסיים, על ארקאדיה, על שדות שקויי שמש ונערות חשופות שוק הרועות עדריהן בהרים. לא רק ארצות הקלאסיקה; עצם הנסיעה הארוכה במרכבה, הפונדקים, האנשים הדוברים שפות זרות ושרים בנעימה שונה, היו חלק מחווית המסע אל המזות שהיה מסורת של אמנים אירופיים במרדף אחרי השמש, כדי "לטעון מצברים" - אם נשתמש במושג מודרני.

פיצ'י, יהורם בן מאיר בשמו הכתוב, רומנטיקן שאיננו מן התקופה הרומנטית וסגנונו מודרני. ערפילי הרים שלו הם רק הבטחה לפריחה כמו גם לקיץ לוחט של קוצים. דומני שאין הוא נצרך לטעינת המצברים, הוא ילד השמש שלידתו בצריף לחוף ים, רועה, מדריך טיולי טבע בהר שלגבול המדבר, רַע ל כל אדם מנעוריו, מִמְקָס במערה של מצוק הכורכר לחוף הים, כך בהר-גֵלָה כְּבִבִית ג'אלה. אוהב רגיש, תלמיד חכם, סקרן לכל הנשקף אליו בנוף, בספר, בדמיון היוצר ובדרכו המיוחדת כמגשים חלומות בחיי המעשה.

פיצ'י מחובר אל זרמי הנראה, ולא פחות אל הנאמר והנכתב. שירתו עולה מתוך השפה העברית לרחבה ולעומק רבדיה, בשפתו זו הוא מלביש את גיבוריו, נופיו, חוויותיו, אהבתו וחלומותיו. אל כל אלו הוא מתחבר באסוציאציות רגישות, כפי שעלו בו, הן מתוך משמעות המילה והן מתוך צליליה. שיריו, בעיקר המאוחרים יותר, נשמעים, יותר משהם נקראים, כאילו דיבר אותם.

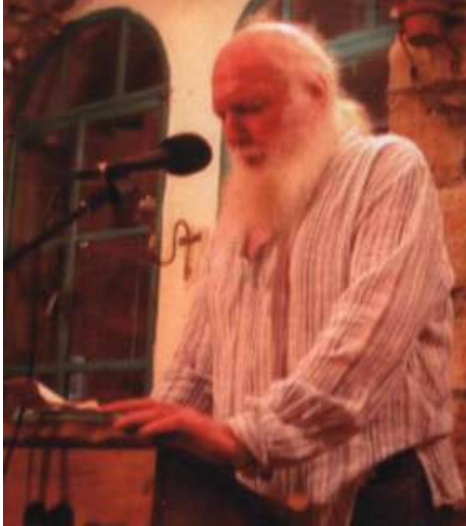
"וְנָתַתִּי תְּכֵלֶת בַּחֹל", ספר השירים החדש שראה אור בימים אלה בהוצאת "קֶשֶׁב לשירה" הנו ספר מבחר שירים מ-1962 ועד לשנה זו. אסופה של יותר מ-40 שנות כתיבה הכוללת גם שירים שטרם נדפסו בספריו הקודמים. בין 267 השירים שבספר מבצבץ גם יומנו של משורר-עמית למיטב המשוררים העבריים של דורנו. זאת משום שחווית הכתיבה האישית אינה נפרדת כאן מהלימוד בצוותא עם רבים מהם, במיוחד עם אמיר גלבע, כפי שאינה נפרדת מהמבט לנוף, למילה הכתובה ולאהבת אשה. אין מחיצות בין זרמי העומק הללו הנובעים מראש הר-גֵלָה, מעל ירושלים של מטה.

בין השירים נמצאים גם כאלה שנתפרסמו לראשונה ב"עיין ערך שירה" בגליונות קודמים.

פיצ'י יהורם בן מאיר

שני שירים מתוך הספר

תְּכֵלֶת

וּבְרִיבְעֵי נִתְּתִי בְּחוֹל הַתְּכֵלֶת וְהַבְּדֵלְתִי
מִחֲלוּל מִן הַמַּיִם.
בְּצָרִיף שֶׁל סָבָא
בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה קִירוֹת
יְרָקִים, רְצִיתִי לְכַתֵּב
מְרֵאוֹת
צוּבָאוֹת
בִּי מִבְּעַד לַחֲרָכִים
צְבָעִים צְבָעִים שְׂרָצִיתִי
לוֹמֵר
תְּהִלִּים
בְּכָל יוֹם
אָמַר סָבָא

אַחֲרֵי יָמִים רַבִּים
יִצְאֵתִי מִן הַצָּרִיף שֶׁל סָבָא
כְּמוֹ דָּוִד שֶׁיִּצְאָ מִמַּגְלַת רוֹת

אַחַר כֵּן מִתָּה מִחֲלוּל
בְּחוֹל אַחֲרֵי יָמִים רַבִּים
אוֹהֵב הֵייתִי אֶת רוֹת
עַל פְּנֵיהָ

"וְנִתְּתִי תְּכֵלֶת בְּחוֹל", ע' 78

שִׁיר

חָמֵשׁ לַפְּנוֹת בְּקֵר. מְשֵׁהוּ מִמְשֵׁמֶשׁ. אִם עֵר, אִם חוֹלָם, אֲנִי
מִמְשֵׁשׁ בְּתוֹךְ הָאֶפֶל לְמִמֶּשׁ עֵצִים כְּמֵרְאָה עֵץ
מְשֵׁמֶשׁ בְּבִקְר. הַנְּרֵד שְׁלוֹ נוֹפֵל אֶל תּוֹכִי כּוֹרְדִי
אִשָּׁה. אֶת הַרְגָּשָׁה אֲנִי מֵתוֹכִי מֵתָאֵר כְּדִי מְשֵׁהוּ יָפָה מִכָּל יָפָה.
בוֹעֵר. אִשָּׁה. נֵרֵד. וְנֵרֵד. שְׂאִין לְתָאֵר. הַיִּשָּׁר אֶל
תּוֹךְ הַנֵּיֶר. וְשָׂרֵף. וְאִין עוֹד שִׁיר. וְדָף אַחַר דָּף כְּאֶפֶר נִדָּף
בְּשָׂאֵר
רוּחַ
וּפְאֵר רָגַע שָׂרֵר שִׁירָאִין שִׁירָאִין כְּרָגַע
יִסְפָּה.
וְשָׂאֵר רַק הַשִּׁיר הַזֶּה. שִׁיפָּה לִי. בְּבִקְר בְּבִקְר
יָנַץ. לְמֵרְאָה עֵץ בְּמֵלֵא חוֹשִׁיו בְּסוֹפֵי
תְּחוּשָׁה שֶׁל לִילָה
חוֹפָה עַל
נֵיֶר

"וְנִתְּתִי תְּכֵלֶת בְּחוֹל", ע' 148

ושיר אחד חדש שטרם בא אל ספר.

שְׁתֵּים דְּבִים

וּתְצַאנָה שְׁתֵּים דְּבִים
מִן הַשִּׁיר

וְהִנֵּה זְכוּרֹנִים הָרֵאשׁוֹן שֶׁל שְׁנֵי יְלָדִים יְלִידֵי מַעְצָב
שֶׁנּוֹלְדוּ אֶל עֵצָב עוֹלָם עוֹד בְּטָרֵם נְבִרָאת לְשׁוֹן
לְעֵצְבוֹן הַשִּׁיר
אֵיךְ יוֹכְלוּ לְשַׁכַּח

הַדְּבָה הָאֶחָת בְּאָרֶץ צ'וֹקְצ'ים מְשַׁלֶּגֶת
כְּרָעָה מֵתָה בְּצַד תִּינוֹק בְּשָׁנְתוֹ הָאֶחָת
בְּשָׁנְתוֹ
וְכָלֵב סֵן בְּרִנְרֵד עוֹמֵד
לְמֵרָאשׁוֹת תִּינוֹק וְרֵד
עָמַד וְחָרַד
לְשִׁמְרוֹ

בְּרֵאשִׁית הַיְתָה זַעֲקַת אָם
וְרוּחַ חֲרִישִׁית שָׁרָה שִׁיר עֶרֶשׁ בְּכַפֵּר
אָפֵר
יִנְסֵן הַסֵּב גְּרוּמֵי וְדְבֵי צַד
דְּבִים
בְּאִין אָב

וְהַדְּבָה הָאֶחָת דְּבָה גְּרִיזִילִית
יְלָדָה יְלָדָה גְּדֵלָה יְלָדָה יְלָד יְלָדָה יוֹנָה יוֹנָתָן
נָתַן לָהּ לִינִיק חֵלֶב כּוֹכְבִים
אָב לֹא עָמַד עַל פִּי עֶרֶשׁ שִׁיר
וְלֹא נוֹתֵר הַפֶּשֶׁר מִן
הָעֵב

מֵהֲרַחֵק הֲרַחֵק בְּחִיק מְרַחֲבִים הוֹלְכִים וְכָבִים
נִגֵּן אָב הֲרַחֲמֵן נִגּוֹן וּוְלֹאֲכִי גַעְגּוּעֵי נִכְאֵי וְעֵצָב
מִן הוּוֹלֵאֲלֵכְעֵן מִיחַל מִתְחַלְחַל לְכִסְףִּי לְכִסְףִּי

נִסֵּק הַנִּגּוֹן עֵזָב וְאֵזֵל מִשֶּׁק גְּדוֹל מִכְתָּם נְחֹתָם בְּדָם
עַל אָרֶץ תְּשׁוּשָׁה צְחִיחָה
שֵׁם בְּקוֹלָה הַנְּטוּשָׁה הַכְּתוּשָׁה עַל גְּבַעַת סְלַעִים מְסֻלָּאִים בְּדָם
וְקִלוּחֵי הַדָּם זֹרְמִים עִם הַחַיִּים
קִלוּחִים קִלוּחִים

וּתְבַקְעָנָה שְׁתֵּים דְּבִים
שִׁיר וְעוֹד שִׁיר

הַשִּׁיר הָאֶחָד -
וְאֵת הַדְּמָמָה הַמְתַּנַּגֶּנֶת בְּבִדְלַח פְּעֻמוֹנֵי הַקְּרָחוֹנִים

בְּרֵאשִׁית הַיְתָה זַעֲקַת אִמִּי בְּהוֹלֵד חַיִּי.
אַחַר בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.
וְאֶת הַדָּב הַלְבֵן שִׁישַׁחַק עִמִּי בְּ"תוֹפֶסֶת".

וְהַשִּׁיר הָאֶחָד -

אבא אָנִי כּוֹבֶשֶׁת אִיפֹה
אתָה מֵתֵאבֵן עִכְשָׁו

בְּכֹל שָׁנָה בְּקִיץ הַיְתַמּוֹת פּוֹרֶשֶׁת כָּנָף
וְצֹלָה עַל הָאָרֶץ

וְתִצְאָנָה שְׂתִים דְּבִים לְשׁוֹב אֶל
הַשִּׁיר מִמְּרַחֲקֵי
דְּבִים

אַחַת וְהִיא מִן הַדְּבִים הַסּוֹבְבוֹת אֶת הַדְּבָה הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם.
וְאַחַת מִן הַדְּבִים הַנֹּצְבוֹת בְּלִילוֹת עַל דְּנֵג שְׁלֵג קָרַח וְכִלּוֹת
וּמִלְלוֹת אֶל נִכַח אִימַת
יָרַח

לְסוֹף הַכֹּל נִשְׁמַע בְּשִׁיר
הַשִּׁיר הוּא יַעַר וְהוּא שַׁעַר אֶל דְּבֵי הַשָּׁמַיִם
הַיַּעַר הַשִּׁיר הַשַּׁעַר הֵם צַעַר גְּדוֹל
וְזֶה הַצַּעַר אֵין לוֹ
סוֹף

"מסעותיו של פגסוס", מאת מנחם מ' פאלק שירים, הוצאת צור-אות, 2007

ספרו הנוכחי של מנחם פאלק נסוך קסם של אגדה למבוגרים - *שם ממתנים למלאכת שתבוא, / (אולי זו שליחת דמטר, אחותו של זאוס) / מיחלים למגע כפות רגליה, עמ' 40*. האלים והשדים משוטטים בין שורות השירים ואורגים מיתולוגיה חדשה. מיתולוגיה זו משלבת תחת קורת גג אחת דמויות יווניות מוכרת (פארוס, הפיסטוס ואלים נוספים), דמויות רומאיות (קרוס, וולקן ואחרים), ויהודיות (רפאל, רוחיאל ועוד מלאכים) לצד דמויות שהופכות למיתולוגיה בימינו אלה, בתפאורה מיסטית.

אלה, ביחד עם איזכור חיות שונות כציפורים, נחשים, כלבים וחתולים משמשים את המשורר, על פני השטח, ליצירת מארג מיסטי חדשני *איטעין את נשמתה / ברגעי זהר בוקים, עמ' 9*, אך מתחת לפני השטח, עדיין ניתן למצוא את הביקורת החברתית אותה פגשנו בספריו הקודמים של המשורר.

כל אלה בנויים במגע עדין של התבוננות פסיכולוגית מעמיקה והבנת אופי האדם על הסבל והצער מצד אחד, והחלטיות ורצון לנצח את צפונות הגורל לקראת חיים טובים יותר, מצד שני - *"הוא התעטף בטלית של פגונות טובות / והתפלל לאלהי אבותיו / למלאכי הפיות / לשליטי גן העדן וקציני הגיהנם / וטפין טפין הטורנדו נכנע", עמ' 43*.

בסופו של דבר, החיים מנצחים, אם כי הקרב משאיר את צלקותיו בנפשם ובגופם של גיבורי העלילה הנרקמת במכלול השירים, כפי שזה קורה במציאות הממשית - *"בערבים ישב בפרסה / מול מסך הדעות הצפופות / והביט בנוזל החיים האדם שנשפך / ופנה לאלהיו שפממו נפרד / בבקרו של אותו היום בתקנה. / ותשובה ממעל אין", עמ' 31*.

החידוש בבניית העלילה המיתולוגית מיסטית לצד הרגישות הפסיכולוגית המהלכת בשירים, שבאמצעותה מובאות עובדות החיים על הטוב והרע בהם מושכים אותנו לקרוא ספר זה מתחילתו ועד סופו, למרות האניגמטיות שבחלק מהשירים, אורכם ומורכבותם.

ומי שמתמיד, שכרו בצידו.

דר' אביב עקרוני

מנחם פאלק

הספר הארצי על היצורים המכונפים

האם המלאכים אשר בקצה שמים
מתחבקים לעתים מזמנות?
האם הם מתחבקים בכלל?
האם בבית ספרם למדו על אהבה?

האם נשיקותיהם הן מתקות מדבש
או שמא שם הדבש אינו מוצר מכר
אינו ממתיק לילותיהם של עצלנים.

האם במרומי רקיע, שם בין העננים
קים תינוק לו קשת ואשפת חצים
והוא יודע לכון
אל לבבות של יצורים מכנפים
ולעתים לפגע במרכז הרגשות
שהעניק להם האלהים.

האם מעל לענפים, בגבה רב
כמעט בלתי נראים
מרחפים הם ברקוד של חזורים
לפני מלאכיות לבנות צנאר
שפתים סגלות מאדם במבצע
שמלת טוגה נדיבת מחשוף
ולב כמהה ללטוף שרבי
חבוק כמעט חונק
לפרק זמן בלתי מגדר
שלעולם אינו נגמר.

האם גם הם, מלאכים צחורי כנפים,
מוכנים להסתכן ולהתנסות בשכרון האהבה
ובסופה לגלות את בן זוגה
הרגש הנוסף,
ששמו כאב.

מכתב

בליל ירח מלא, כשהער שוב לעצים
אתה עף אל צמרת הארז
לכתב מכתב.
גם את רוצה לכתב מכתב, אך
את ישנה.

עכשו, הדור מנסר את
גזע העץ ושולח לשון ארכה ושחורה * -
מביל את השתיקה.

* תמונת השטן המנסר את העץ על הנמלט מחרמשו,
השוכן בצמרתו, היא בהשראת "החותם השביעי" של ברגמן

פריחת הקטוט

דואט אכזר אנחנו מנגנים
בקוצי המקלדת.
ושור הדם הזועם שותת
מן העור הקרוע, התפור בחוט חפוז
וגס של רופא החזית הממהר
בין פצע לפצע

אדלינה קליין

עפיפוני האתמול

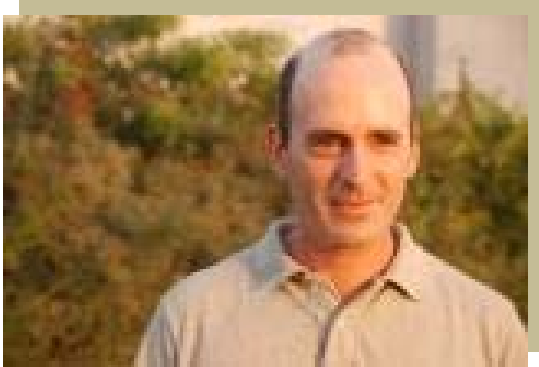
בעודי פוסעת בין עפיפוני האתמול
שמרתי מרפסת הגן בתנוחת הצללים.
בין פרות בשלים של הבקר
לימונית מחיכת עם התפוז.
התפוח ממלא לחיו הסמוקה בספוק.
אדי הערפל על ירקי העלים
פסעו אל ההרים, מתפזרים בינות לעננים.
הבטנו מבעד לחרוזי עפיפונים צבעוניים:
סירת משוטים חלפה על פנינו והתיזה
חפן פנינים קרות.
אספתי עפיפוני במשיכת חוט
במעברים חדים,
פזמתי שיר מסרט ישן.
המשוטים שיטו בין זרזיפי העלים
הלוטפים פני הנחל הנם.
עד שהגענו לצמת מפל מרהיב.
רוחנו העולזת לקטה
פרורי אהבה בין ענף לענף.
היינו כחולמים טרם הקצנו
לרדת לחוף

זוכר ששמעתי אותי נשבע:
להקפיא לנו לעד, את פרץ נהרת הפריחה-
פריחת עראי שאין זפה ממנה.

נער תם היה כלוא בגופי

ועכשו, מנגנים ומנגנים
בקוצי המקלדת.

קרבה מלת השחר אל דלתן שירתו של יפתח בן-אהרון

הראיון עם יפתח בן אהרון נערך לרגל פרסום ספר שיריו הראשון "שעת המים", שיצא לאור לאחרונה בהוצאת "הקיבוץ המאוחד". ספר מעניין, בעל קול ייחודי ויוצא דופן בשירה הישראלית העכשווית.

"התחלתי לכתוב בגיל צעיר ופרסמתי שירים ב'שדמות', ב'משא' של 'דבר' וב'על-המשמר'", מספר יפתח. "חייתי באירופה כשש שנים, ושם בין השנים 1993-1997 הייתה לי תקופת כתיבה מאוד אינטנסיבית. באותה תקופה פרסמתי את מחזור השירים 'אור הבית' ואת הפואמה 'לידה ופיכחון' בכתב העת 'עיתון 77'".
הכתיבה פסקה עם הולדת בתו הבכורה בשווייץ, בשנת 1997 ובמשך תקופה של כשבע שנים לא כתב יפתח שירה. בתקופה זו בה לא כתב שירים חדשים, המשיך יפתח לעבוד בצורה אינטנסיבית על השירה באמצעות לימודי "אמנות עיצוב הדיבור" בשווייץ ולאחר מכן בהוראה בתחום זה בהרדוף.
אמנות עיצוב הדיבור, כפי שמסביר יפתח, מטרתה היא דיבור והשמעת השירה באופן אמנותי, דרך שלושת ההיבטים של השירה: ריתמוס, מצלול ותוכן. בעבודה נכונה לומדים להביא את השיר לידי הופעה אמנותית. "לימדתי את שיריהם של משוררים מביאליק, אברהם בן-יצחק, דוד פוגל, לאה גולדברג, דרך שנות החמישים והשישים: נתן זך, וולך, רביקוביץ ועד למשוררים בני תקופתנו. זו הייתה עבודה מחקרית אמנותית עם השירה שלהם, ולא כתיבה אישית שלי. בכל זאת, דרך העיבוד והעבודה עם השירה העברית, לא עזבתי את השירה. נבנו אצלי כלים פואטיים חדשים שבאו לידי ביטוי בשירים מאוחרים של הספר, שהם כבר מהתקופה האחרונה ונכתבו בארץ ובשירים נוספים שייכנסו ודאי לספר הבא".

אסוציאציות פואטיות

לאחר שבע שנות בצורת שירית, פרץ מחדש מעיין השירים, כתוצאה ממפנה בחייו. "שירי הפרק האחרון 'להבת המתכות' נכתבו לפני שלוש שנים", מספר יפתח. "הייתה בי התעוררות מחודשת שעוררה גם את הכתיבה. היא קשורה לפרידה מאם ילדיי ולקשר חדש שנוצר, עם בת זוגי לחיים הנוכחית. התהליך עורר את הרצון לאסוף את השירים ולכנס אותם כספר".
את הסיבה לכך שאת הוצאת ספרו דחה בשנים רבות כל-כך מסביר יפתח במצב השירה בארץ: "בשנות השמונים הסתיים משהו בשירה העברית. אמיר גלבוע, זלדה, יונה וולך, יאיר הורביץ ואבות ישורון נפטרו. גם מיטב השירה של יוצרים גדולים כמו דליה רביקוביץ או דוד אבידן, נכתבה עד לשנות השבעים. הייתה תחושה שמהו מהאימפולס הגדול של המודרניזם העברי, בקו העומק שלו –

נסתיים. זוהי תחושה שאפשר למצוא בניסוחים שונים אצל אנשים שקשורים לשירה. נגמר פרק והתחיל משהו אחר, שעדיין לא היה ברור מה הוא. משורר מאוד משמעותי בעבורי, חזי לסקלי, שמגיע בשירתו עד לתחילת שנות התשעים, אולי דווקא דרך המחלה שלו הצליח להביא עומק מסוים לשירה הגוססת ועשה לה מעין קבורה שירית מסודרת. הייתה לי אז תחושה שאנחנו נכנסים לתקופה מאוד שונה בשירה העברית ושלשירים שלי, שמופיעים עכשיו בספר הזה, אין עם מי לשוחח. חיפשתי אז בכיוונים אחרים, בייחוד קשר חדש ליסוד הצלילי, המוסיקלי של השפה."

ש: פרסום ספר, להרגשתך, צריך להתרחש בקונטקסט תרבותי מסוים?
יפתח בן אהרון: "ודאי. אני לא יכולתי להוציא ספר שירים סתם כך אל הריק. אבל השירים המשיכו לחיות במגלל מצומצם יותר של חברים. העסיקה אותי אז שאלה, שהיא שאלה מרכזית עבורי גם היום, בדבר מקומה של האמנות בתוך חיי קהילה. בשירי של יפתח קיים יסוד ציורי בולט מאוד, וזה המקום להזכיר שיפתח, בהיותו תלמיד בבית הספר "הר וגיא", כשהיה בכיתות "א-י"ב ב"מקובצת" במרום-גולן, למד בבית הספר לאמנויות בתל-חי, וציוריו אף הוצגו בגלריית "הקיבוץ". את הציור יפתח נטש והיסוד ה"תמונתי" נכנס לשיריו.
"מחזורי 'אור הבית' ו'תקוות התהום' מבחינה פואטית, נובעים מתוך ההתבוננות", אומר יפתח. "הם מתחילים מהקוטב האימפרסיוניסטי, מתוך ההתרשמות, והולכים פנימה. אלו רשמים שהופכים לחוויה פנימית. הציור בצבע, קיבל טרנספורמציה והפך לציור במילים."

ש: בולטים בשירים שלך מוטיבים כמו אור, שלג, מים ואש ומעטות האסוציאציות הלקוחות מהשירה והתרבות העברית.
"מבחינה תוכנית השירים שלי עוסקים באיכויות בסיסיות של ההוויה. אני רואה בכתיבה ניסיון לבנות את העולם מחדש בצורה פואטית, דרך איכויות היסוד של הקיום, של האדם והעולם. יכול להיות שזה גם מסביר את המיעוט היחסי של האסוציאציות הפואטיות התרבותיות הגלויות, הישראליות והיהודיות, שלטענתך חסרות בשירים, למרות שאני לא לגמרי מסכים עם זה. יש בשירים מעין שיחה פנימית עם השירה הישראלית והאירופאית. אלא שהשיחה היא לא ציטוט על פני השטח, כי אם ניסיון לצלול אל המקומות שמהם הטקסטים החשובים, הקדומים והעכשוויים, דלו את אשר דלו. אני רוצה לצלול אל המעמקים שמהם האדם יכול ליצור ולברוא עולמות, ולא רק לשוחח על פני השטח באופן תרבותי, שיש בו במובן מסוים אלמנט שטחי יותר."

אין שירה אנתרופוסופית

למעלה מעשרים שנה לומד ועוסק יפתח באנתרופוסופיה, גם בחו"ל, וגם בארץ, בהרדוף. ואם לקצר את ההסבר הרחב אותו הוא מעניק לי במדע האנתרופוסופיה, בבחינת "כל התורה כולה על רגל אחת", ניתן לומר שהאנתרופוסופיה – "חוכמת האדם" – רוצה להרחיב את נקודת המבט לגבי העולם והאדם ולחקור אותו כמכלול שלושת ההיבטים: גוף, נפש ורוח, שבמציאות הם שלובים וארוגים זה בזה.
ש: איך מתקשרת השירה שלך לאנתרופוסופיה? האם יש דבר כזה "שירה אנתרופוסופית"?

"חד-משמעית - לא. אין דבר כזה. אפשר לומר שאני מנסה לדלות מאותו מקום שגם האנתרופוסופיה דלתה ממנו, אלא שאת האנתרופוסופיה צריך למקם בספירה המחקרית-מדעית לעומת העבודה השירית, הכתיבה, שהיא בספירת האמנות. ברור שיש יחסי גומלין מאוד מורכבים ועמוקים בין הספירות האלו, אבל אם זו הייתה שירה אנתרופוסופית היא הייתה הופכת להיות שירה דידקטית, שמעבירה רעיונות אנתרופוסופיים. וזה לא מה שאני עושה. לא צריך להבין את האנתרופוסופיה כדי להבין את השירים שלי שאמורים לפעול באופן ישיר על החוויה של כל אדם מתוך

מה שהוא. מתוך התגובות שהגיעו אלי מאז צאת ספר שירי לאור, אני יודע שהשירים מדברים בתור שירה, אמנות, ואין צורך לדעת שיש ליוצר קשר לאנתרופוסופיה כדי לחוותם. האנתרופוסופיה יכולה להיות מקור השראה ולדייק את החוויה, היא לא צריכה להיות מפתח להבנת השירה".

אחרי הרבה מסעות, ושהייה ארוכת שנים בשוויץ, הגיע יפתח להרדוף לפני 9 שנים, בעקבות בית ספר לאמנות עיצוב הדיבור ודרמה שנפתח במקום, והוא עוסק כיום בהוראת אנתרופוסופיה בהרדוף, בכפר-הירוק בטבעון ובירושלים.

אידיאליזם לוהט בבית

נפנה אל מקורות היניקה, אל הילדות. ברור לי שלא ייתכן שהשירה של יפתח לא הושפעה ממקורות צמיחה כל כך דומיננטיים כמו סבא כזה - יצחק בן אהרון, כמו אבא כזה - יריב בן אהרון וכמו דוד כזה - ישעיהו בן אהרון, שלושתם אנשים שחיו וחיים את חוויותיהם בעומק ובעוצמה עזה.

ש: האם לחוויות הילדות והנערות האלו יש ביטוי בשירה שלך?

"מה שאת תיארת כמשהו נורא גדול, בעבורי זאת הייתה תשתית החיים הרגילה, היום-יומית. לתוך העוצמות הללו אני נולדתי והן נחוות אחרת אם אתה חי אותן ביום-יום. בגיל הצעיר - אלו היו החיים: סבא שחי שליחות וכאיש ציבור היה נוסע וחוזר וסבתא שלימדה ספרות ותולדות האמנות והייתה דמות מאוד משמעותית. היא זו שהביאה הביתה את העולם התרבותי. הבית של יצחק ומרים היה פינה של תרבות: ספרי אמנות, שירה, משב של העולם, בתוך ההוויה הקיבוצית שהיה בה משהו חילוני, מוחצן, קצת מושטח - כלי פלסטיק, אוכל של חדר אוכל, עם כל היופי והטוב של המקום. וברקע כמובן עומדת רוח אידיאליסטית שנשבה מסבא, מאבא שלי וגם מישיעיהו. האידיאליזם נשב בלהט גדול. אצל כולם. במובן זה היה ביניהם דמיון רב. הרוחות אמנם נשבו לכיוונים שונים אבל כולן היו חמות ולוהטות. אם אני מסתכל על מצע הילדות והנעורים שלי, זה היה דבר שמאוד השפיע עלי: החיפוש אחרי הצודק והיפה, האמת, הטוב, משהו שראוי לחיות למענו, משהו שראוי להיאבק ולעבוד למענו, בלי ציניות. אם להסתכל על נקודת המוצא הזו, האמירה הייתה שכל אדם צריך לחפש את הדבר שלמענו ראוי להיאבק וראוי לחיות".

ש: כל אחד משלושת הגברים האלה במשפחה הלך לכוון מנוגד.

"נכון. בתוך כל זה אפשר לראות את היסוד האינדיבידואלי, מפגש של גורלות שיוצר דרמה: דרמה של הולדה עצמית שיש לה בהקשר הבן-אהרוני, השלכות תרבותיות רחבות יותר. רק במובן מסוים הדרך שאבא שלי לקח היא תגובה או תשובה למה שנראה לו חסר בכיוון של דור הסבים - מסורת ישראל ויהדות. אבל זה היה גם אקט אינדיבידואלי. הכיוון שישעיהו לקח, האנתרופוסופיה, היא תשובה במובן מסוים גם לסבא שלי וגם לאבא שלי, אבל זה קודם לכל כיוון אינדיבידואלי. אני חייתי בתוך השיח הרוחני הזה והבחירות שלי היו בסופו של דבר אינדיבידואליות. בחרתי במה שהאנתרופוסופיה יכלה להציע לי גם דרך שיחה מאוד משמעותית עם ישעיהו, אבל בסופו של דבר זאת בחירה אישית ובלתי תלויה שלי, כמו שכל אדם שמגיע לאנתרופוסופיה זהו צעד אינדיבידואלי שלו, כשהוא מכיר בתוכו בכיוון הזה כדרך שלו".

ש: ואיפה כל זה נכנס לשירה שלך?

"כל הדברים הללו, בדרך של מטמורפוזה אמנותית, נכנסים לתוך השירה שלי. אמנם לא בצורה ישירה, אבל החיפוש הזה אחר משמעות, אחר עומק העומקים, אחר הדבר שחי מעבר לכל הדברים, הדבקות בחיפוש, זה משהו שאני יכול לראות אותו מִפְּעֵם ונושב מן המקום שממנו גדלתי. בפואמה 'לידה ופיכחון' שבספרי יש התייחסות ספציפית יותר למקום שבו גדלתי ולאך שגדלתי, וזאת בלשון של

פואטיקה מאוד פנטסטית, מה שמאפשר לקחת מציאות ולשחק איתה. קיבוץ הופך לכפר, התנשמות שכל אחד שחי בקיבוץ מכיר אותן, הופכות להוויה 'תנשמית', זה מפחיד אבל גם נותן יכולת לראות בחשיכה בלילה, להתגבר על העוורון".

העוצמה של הפשטות

בפואמה "לידה ופיקחון" כותב יפתח: "זמן רב נאבק אבי במחלה ולבסוף/ קפא גופו/ ופניו הכבדים הפכו לתמונה ממוסגרת./ בזיכרוני טוטם שחור בפינת החדר./ ספרים נטולי זמן/ רוכנים על מדפים גבוהים, / ילד דק/ בלי גוף ובלי פנים/ מנקה אבק מצדודית פניו הניגדרת".

ש: אתה מדבר בשיר על אבא מת והרי, תודה לאל, אבא שלך, יריב, חי וקיים ובוטט.
"הדמות של האב, האח והאם ודמויות נוספות, מופיעות בפואמה הזו מצד אחד בתוך קונטקסט ריאליסטי ביוגרפי ומצד שני, בווריאציה השירית שלהם. זאת תמונה של מציאות רחבה יותר: לגבי הילד, האב הוא מקור הבריאה והכוח. משמעות ההשתחררות הרוחנית מהאב, יכולה להיתפס גם כ'מות' האב. מדובר על היכולת להתגבר בתוכך בדרך של התמרה עצמית על כל מה שהוא צורה ישנה, עבר. הלידה של הישות הפנימית כרוכה בטרנספורמציה של כל מה שפועל בתוכך.

ש: בוא נדבר על אמך, חנה, שגם היא מופיעה באותה פואמה.
אמא שלי, כפי שהיא מופיעה בפואמה הגדולה מהווה במובן מסוים "כוח נגד" לאב. אם התמונה שציירת קודם של משפחת בן אהרון, הייתה תמונה של עוצמות, הרי

יש גם סוג אחר לגמרי של עוצמה, שאנשים פחות מעריכים אותה, ואולי בשנים האחרונות לומדים להעריך אותה יותר, זוהי העוצמה של הפשטות. ישנה העוצמה של הגודל וישנה העוצמה של להיות קטן, וזה מה שאמא שלי הביאה. במובן מסוים אמא שלי מכוונת להוויה הפשוטה, העוטפת של מאחורי הקלעים, שיוצרת תשתית בריאה לחיים. האלמנט הרחמי שבתוכו הדבר החדש יכול להיוולד ואי אפשר בלעדיו. הוא פחות גלוי אבל הוא לא פחות חשוב".

בהקשר זה מבקש יפתח להתייחס לדבר נוסף: "הייתה בזמנו העוצמה של דור הנפילים. העוצמה שאני מחפש היום היא של הדבר הקטן, של העמידה על סף האין-אונים. אתה לומד לוותר על כל מה שאתה, כדי למצוא משהו לא ידוע, לעבור דרך הקטן לאינסוף ומתוך המעיין הזה לדלות את החדש. חלקים גדולים מהשירה שלי הולכים אל הקטן. אל

ההתבוננות בפשוט, בפרט ומנסים להוליד את כל ההוויה מתוך הפרט האחד הקטן הזה, שאם אתה עובר דרכו מופיע משהו חדש. הלחם והמים וגרגר החיטה שמופיעים בשירי, מדברים בכיוון זה".

"לא/ כלאחר יד/ לדבר// לדבר/ לדבר// לא בלי/ גרעין/ חיטה// בלי ורד/ בפה.// אל מול פנים/ אין- אונים// לדבר".

נקודת המבט של השיר

שבעה מחזורי שירים מכיל הספר "שעת המים". רובם נכתבו באירופה, חלקם בארץ. חלקם מינימליסטים, תמונות טבע קטנות שהן תמונות פנים הנפש האנושית, ומחזוריים אחרים רחבים יותר, ובהם פואמה שהרקע שלה הוא "כפר" ילדותו של יפתח והמחזור האחרון "להבת המתכות", כולו התפעמות מנס האהבה המתחדשת:

"נס שחי בינינו/ רועד ומדבר וחוזר/ ושתינו את הזהב ואת האור/ בגביעי התהום/
של פינו/ זרעים/ של שמשות וכוכבים/ מהבהבים/ אל דממת חיינו".

מגוון של צורות שיריות, שנכתבו בתקופה ארוכה יחסית, כלולים בספר והרבה מילים טובות יש ליפתח לומר על עבודת העריכה של ספרו, כדי להגיע למבנה הנכון של הספר. "אני חייב הרבה תודות ללאה שניר, עורכת מדור השירה בהוצאת "הקיבוץ המאוחד", על עבודת העריכה שנעשתה כולה דרך דיאלוג. היא הציבה בפני מעין מראה שאפשרה לי לחזור אל השירים מנקודת מבט חדשה. הרבה פעמים אתה מתרגל למבנה מסוים של השיר ופתאום נוכח שאפשר להסתכל עליו גם אחרת. עבודת עריכה מבחינתי היא המשך העבודה האמנותית. ככל שאתה פחות מאוהב בשירים שלך, אתה יכול יותר לראות אותם. אם אתה מספיק פתוח להתבונן בשיר מנקודת מבט נוספת, יכול להיות שתפנים את נקודת המבט של האחר ותראה שבאמת אפשר מנקודת מבט רחבה יותר לעשות את הבחירות האמנותיות שלך בצורה טובה יותר. עבודת העריכה, לדעתי, השביחה את הספר והפכה אותו צלול ומדויק יותר".

*

*

וְאִם הַמִּים מְדַבְּרִים
לְמָה שֶׁלֹּא יְדַבֵּר הָעֵץ
הַשּׁוֹתֶה מֵהַמִּים
וְלְמָה שֶׁלֹּא יְדַבֵּר בֶּן הָאָדָם
שֶׁכֵּלּוּ עֲמוּד מִים
מְדַבְּרִים
וְלְמָה
שֶׁלֹּא יְדַבֵּר אֵינְסוֹף
כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת
שֶׁכְּמוֹהֶם כְּשֶׁלֶג
הַיּוֹרֵד
בְּחֶרֶף
עַל הָאֲדָמָה הַמְדַבְּרֶת.

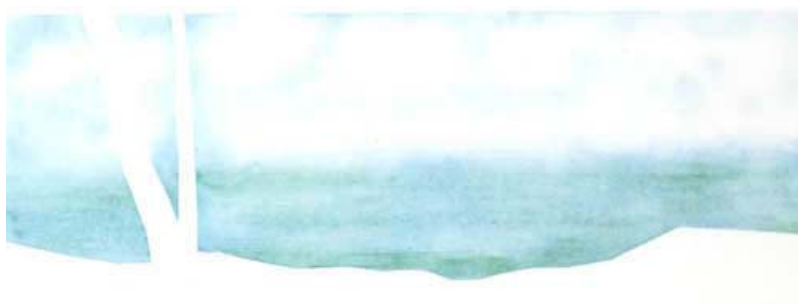
וְלֹאִישׁ בְּחֵלוֹם מִפֶּל בְּפִיו
וְהוּא מְדַבֵּר
מִים רַבִּים חוֹצִים אֶת הָאָרֶץ
כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר
וְשֶׁלֶג
דֶּק
מְקִישׁ עַל פְּסָגוֹת הָאֶבֶן.

וְשֶׁמֶשׁ פְּתֹאֹם
וְתֵהוֹם

וְלֹא שֶׁמְעֵתִי דְבַר מְלֶבֶד
מִים
מִים
וְתֵהוֹם
בְּאוֹתוֹ לִילָה.

מתוך: "שעת המים", הוצאת "הקיבוץ המאוחד", 2007

הראיון באדיבות עיתון "הקיבוץ"

המדור לחיפוש שירים

שלום שרית

אני מחפש שיר ילדות ששכחתי את מיליו (את המנגינה אני זוכר), שכחתי את המחבר וכו'. השיר מתחיל:

אם בחורף נושבת הרוח
ובקיץ לוחט השרב
... נט השכם
ונשכין זיק תקווה בלבבות

הפזמון:

אל נשכח בל נשכח את הצחוק
אם גם רב האבק בדרכים.
מתקתק השעון וזז המחוג
וחולפות ועוברות השנים.

תודה,
עמנואל

לעימנואל – טרם פרסום.

ראשיתו של השיר זכורה לי כך:

אם בחורף נושבת הרוח
ובקיץ לוחט השרב
בפרדס מבלבב התפוח
ובכרם מבשיל העינב

הפזמון:

בל תשכח, בל נשכח,
--- את הצחוק
אם גם רב האבק בדרכים.
מתקתק השעון וזז המחוג
וחולפות ועוברות השנים.

אינני זוכר את ההמשך
המילים האחרות שהדבקת לבית הראשון, כנראה מבית אחר.

... נט השכם
ונשכין זיק תקווה בלבבות

דודי

תסריטאי ובמאי מבקש בדחיפות, לצורך כתיבת תסריט, לעזור לו למצוא את מילות השיר של הילד שלא נלקח על ידי החלילן מהמלין והושאר מאחור, מתוך הסיפור "החלילן מהמלין". כל המסייע יבוא על הברכה.

שלום שרית.
אני מחפשת פרטים על השיר ועל הכותבת לצורך עבודה אקדמית.
שם הכותבת: י.א דר

הבקר יצאתי לחפש את עצמי
ולא ידעתי היכן,
הבקר יצאתי לגלות את דמותי
האם שם? האם כאן?

מי אני? שאל שאלתי,
מי אני? מאוד תמהתי,

אני חיוך על השפתיים
אני דמעה בקצה העין
אני חלום שלא הוגשם
אני הרחק לשם

את מורי החכם רציתי לשאול
אך הוא היה עסוק בקריאה בקול
ממורתי ביקשתי עזרה ועצה
והיא צעקה: "הצטרף לקבוצה"

תודה, רות

קוראים כותבים

לשרית ולדודי, ערב טוב!
אכן, לפעמים, הבלתי יאומן קורה.
כשראיתי את השיר, לב אם, לראשונה, ידעתי שגם אני וגם בני, אלעד, המלווה
מסעות לפולין, נעלה את השיר ואת הסיפור הנוגע ללב, שאיתו, בפני קהלינו: בני,
במסעיו לפולין ואני לפני קהלי בבית יד לבנים ולהגנה, שם בהתנדבות, אני מנהל את
הפעילות התרבותית אחת לשבוע בימי ד' בערב.
חשבתי לעצמי, שלקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה אמצא את המועד המתאים.
בכל מקרה הדפסתי את שלושת הדפים והכנסתי אותם לתיק.
היום, היתה אמורה להתקיים הרצאה של אחייה יצחקי, שנתקע בדרך, ושלוש דקות
לפני מועד התחלת ההרצאה הודיעני שלא יוכל להגיע.
פתחתי את הערב במתאבן: יורם טהר לב – "המורה", שיר יוצא מן הכלל, שקיבלתי
אך אתמול. אחר כך הגעתי לעיקר: סיפרתי על עיין ערך שירה, על העבודה הנפלאה,
שאתם עושים, ואז קראתי את הסיפור של דודי על פיני'לה ואחר כך את השיר –
תחילה בידיש ואחר כך בעברית.
תגובת הקהל היתה מהממת: מחיאות כפיים סוערות ואחר כך תשבחות. המעניין
מכל – שני אנשים בקהל פיזמו את המנגינה לאורך קריאת השיר.
אני ממש אסיר תודה!

היו ברוכים על מפעלכם הנפלא!!!!!!
אורי

אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל

THE HEBREW WRITERS ASSOCIATION IN ISRAEL

"קול קורא"

הלקסיקון ההיסטורי בהפקת אגודת הסופרים העברים יוצא לדרך. ערכי הלקסיקון יכללו סופרים הכותבים עברית בכל הסוגות. אשר על כן, האגודה פונה אל הסופרים בבקשה כדלקמן:

(א) יוצרים שלא נכללו בלקסיקון "ההווה" ישלחו למזכירות אגודת הסופרים העברים (קפלן 6, ת"ד 7111, ת"א 61070) **קורות חיים ותמונה** לפי ההנחיות הבאות:

- 1) מאחורי התמונה יש לציין שם מלא בכתב ברור.
- 2) בכותרת הנוסח המוצע על ידי היוצר יש לרשום שם מלא באותיות עבות, שם עט, שם קודם וכד' באותיות רגילות. רצוי לנקד שמות לא עבריים, או שמות שיש להם יותר מאפשרות אחת של הגייה (לדוגמה: אֵילַת – אֵילַת).
- 3) יש לרשום כתובת, אי-מייל, טלפון, פקס.
- 4) היוצר יגדיר את עצמו: משורר, סופר, סופר ילדים ונוער, מסאי, חוקר ספרות ומבקר וכד'.
- 5) **חובה לציין תאריך ומקום לידה** (בלי פרט זה לא יחובר ערך).
- 6) מי שעלה ארצה, יציין את ארץ הלידה ותאריך העלייה.
- 7) רצוי להזכיר מועד ונסיבות הפרסום הראשון.
- 8) רצוי לפרט שלבים חשובים בקורות החיים בתחום האישי ובתחום הספרותי.
- 9) רצוי – לא חובה – לציין פרטים על המצב האישי (גרוש, אב לשני בנים; נשואה, אם לבת, סבתא לנכדים – ללא פירוט שמות)
- 10) הישגים בתחומים לא ספרותיים יצוינו בהערה כללית, ללא פירוט.
- 11) הלקסיקון לא יכלול שבחים, הערכות של היוצר על עצמו, או של אחרים עליו, של שופטי פרסים או מבקרים וכד'.
- 12) שמות היצירות יצוינו באות עבה. כן יש לציין באות רגילה – שם הסוגה (רומן, שירה, סיפורים קצרים, סיפור ילדים, מסות וכד'), שם ההוצאה ושנת ההוצאה לאור. **פרטים אלה חיוניים מאוד.**
- 13) הלקסיקון לא יזכיר "זכות אבות" – כל יוצר נדון לעצמו. לכן לא ייכללו היגדים כגון: "דור שביעי בארץ", "נצר לגאון...", "בתו של הסופר המהולל", "בנו של המחנך הדגול...". הלקסיקון יאזכר רק קרובים מדרגה ראשונה שהם בעצמם יוצרים, וכן יאזכר פרטים המתחייבים מקורות החיים.
- 14) הלקסיקון יעסוק רק בדברים חלוטים, לכן לא יצוינו בו ספרים העתידים לראות אור, המלצות לפרסים, לימודים לקראת תואר וכד'.
- 15) הלקסיקון יציין פרסים ותעודות כבוד, אבל לא מענקים, מלגות וסיוע מקרנות (בניגוד לנוהל בלקסיקון "ההווה").
- 16) הלקסיקון ינקוט תיארוך לועזי.
- 17) היוצרים מתבקשים לתמצת ככל האפשר את הנוסח המוצע על ידיהם עבור הערך ללקסיקון.

- (ב) יוצרים שנכללו בלקסיקון "ההווה", מתבקשים לשלוח עדכונים על פי ההנחיות דלעיל.
- (ג) קורות חיים של יוצרים שהלכו לעולמם, ואשר העניקו לספרות העברית תרומה משמעותית אחרי קום המדינה – יתקבלו ברצון ובתודה.
- (ד) מערכת הלקסיקון ההיסטורי זקוקה באורח מיידי לתחקירנים בהתנדבות, אשר יקבלו מִזְכָּה (קרדיט) באפרט של הלקסיקון לכשיראה אור.

הערה: את החומר הכתוב ניתן לשלוח לדוא"ל הכתוב מטה, אבל את התמונה יש לשלוח רק בדואר רגיל לכתובת אגודת הסופרים הרשומה למעלה. לבירורים ניתן לפנות למשה גרנות, עורך הלקסיקון, בדואר אלקטרוני - granotmoshe@walla.co.il

שונות

שלום רב!

שמי שילה חוה, ציירת.

אני מחפשת משוררת שיש לה גם ידע ורגישות בתחום האמנות הפלסטית.
וזאת לשם עריכת ספר על הציור שלי, בשיתוף פעולה איתי.

ספר על הציור שלי יצא לפני כשנתיים בשם "שלוש סדרות משנת 1969-2000".
כיום אני מתכננת להוציא ספר במתכונת אחרת יותר, בנושאים יותר מגוונים שקשורים בי.

כל מה שאני זקוקה לו זה אדם שישב מולי וידובב אותי בשיחה של 4 עינים
בסטודיו שלי בחיפה.

טלפונים: 03-5274312

04- 8110529

בתודה מראש ובכבוד רב

שילה חוה.

נב- רצוי כמובן ידע רחב בשטח רב של האמנות הישראלית והעולמית ואופקים
רחבים בתרבות.

שירה לילדים בכרטיסי ברכה - חברת "ארטליק" הפיקה 2 כרטיסי ברכה מיוחדים
מלווים בשיריה של שלומית כהן-אסיף "נשיקה בכיס" ו"חבר שלם", מתוך ספרה
"נשיקה בכיס". הכרטיסים מלווים באיוריה של הילה חבקין.
"החוג לשוחרי שירה" מברך על היוזמה המבורכת כדרך מקורית ומהנה לקידום
שירה בקרב ילדים.

למצגת שיריה של שלומית כהן-אסיף "נשיקה בכיס"

השקת ספרה של פנינה פרנקל "טיפה של אושר טופפה על גג פגודה", תתקיים במרכז תרבות, בבית אריאלה, ביום שישי, בתאריך 7.12.07, בשעה 11 לפני הצהריים

הלאנה
 לערב השקת אסופת השירים
קוף-אות באילוף
 של קבוצת "קולות בגליל"
 בעריכת עודד פלד

ביום שלישי, ב' בטבת תשס"ח 11.12.07
 נר שמיני של חנוכה
 בשעה 20:00
 באולם אשכול פייס
 על-יד ב"ס כרמים שבכרמיאל

בתכנית:
 הקדאת שירים מהאסופה – חברי "קולות בגליל"
 הופעת חבורת הזמר "כלות בגליל"
 הרכב וגני הקונסרבטוריון
 הופעת הכנר קובי מלכין

הבניסה חופשית
 טלפון לבידורים 054-6820312, 050-9980583

בערב ההשקה ניתן יהיה לרכוש את האסופה
 בסחור מיוחד של ש"ח

נשאח לראותכם בין אורח'ינו

